

ОГЛЕДАЛО СРБСКО

ЗА ЂЗИКЪ, ПОВѢСТНИЦУ, И СМѢСУ КНЪИЖЕВНУ.

Изази
сваких' 5 недѣля'
2 табака.

Parvi propelemus et ampli!

Предплати
На годину 3 фор. а.в.
На половину
т. е. 5 свез. 1 фор. 50

Издаватель и уредитель
Дръ Јованъ Хацић—Светић.

Помоћникъ и дѣловодитель
Петаръ Нинковић.

I

Спомени

Изъ моѣга Дневника (У).

Кад е кн. Милошъ 20. Јан. код мене на посѣти био, и са мношазговоръ имао, дошао е Хоцесъ у конакъ князу, да јави да е генералним конзулом постао. И тада послао Куниберта, који ће јавити князу, да га онъ чека у конаку. Хоцесъ е особито съ кн. Милошем настојао, да се незадовољне старѣшине сваким начином придобию, да се князу приклоне, и тако безопаснима учине. Ово се особито живо радило одъ овога дана око г. Ђфрема и Вучића, пошто е већ истицало време обеђања кн. Долгорукомъ данога. Хоцесъ е тога ради летио часъ князу, часъ г. Ђфрему, часъ Вучићу, часъ Аустријскомъ конзулу часъ мени. И 24. Јануара приклони се г. Ђфремъ нѣговомъ совѣту, и сутра дан 25. Јануара у вторникъ дойђе ми Вучић, и каза, да е г. Ђфремъ отишао князу на помиренѣ, а око подне дойђе ми и Хоцесъ и саобшти, да е измиренѣ између г. Ђфрема и княза већ учинѣно, и да се онъ томе одвећ радуе. За Вучића рече ми, да онъ другоячје стои према князу него г. Ђфремъ, и да онъ има нѣшто и узрока у таковомъ одношаю држати се. Међу тим рече за Вучића „il est un bon diable;“ има, вели, добро срдце, но хрђаву главу. И том приликом позва ме, да му заедно са супругом прекосутра 27. Јануара у Четвртакъ дойђем на ручакъ, или управо на вечеру и нѣку вечерню забаву.

Сутра дан 26. Јануар. у среду дође ми Вучић, и каза, да е г. Ђфремъ заиста јучер помирио се съ князем, да су га водили Митрополиту, и да су га ондѣ заклињали, но да е, вели, рекао, да е знао да ће га заклињати, волео бы ма кудъ отићи; после тога да су сви чиновници къ нѣму ишли да му се поклоне; али да е онъ после тога

шиляо Раю Дамяновића къ нѣму да га увѣри о свом постоянству и непремѣнности.

27. Януар. у Четвртакъ будем код княгинѣ на посѣти, куда е и Вучић и г. Ђфремъ дошао, па и самъ князь са своіом свитом. Опростивши се одавде отидем са г. Ђфремом нѣговой кући, гдѣ ми саобшти све, како се съ нѣм ючеръ помиренѣ чинило, и шта се догодило, говорећи: „Да сам знао, да ће се то са мном чинити, я бых волео данасъ быти у контумацу Земунском. Ђрѣ, вели, кад сам се помирио, онда ме князь посла да пешке идем чакъ конзулу енглезскомъ, и да нѣму захвалим на нѣгвомъ посредованю поради помиреня, и я сам ишао. После тога, вели, отиде князь са мном Митрополиту, гдѣ изяви да се са мном помирио; на кое се однесу двѣ свѣће и Евангелие, те ме Митрополитъ закуне по формули веѣ написаной. Шта е све унутри, я одъ муке, рече, нисам ни запамтио; само толико знам, да стои, *„што видим да невидим, што чуем да нечуем, и да се ни у какву колишку не мѣшам.“*

После подне око три сата дођоше намъ кола княжеска, на којима се одвеземо до княгинѣ; одатле сви скупа у свити са князом едни на коли а други на коньма отидемо Хоцесу на вечеру. На средини астала сѣдио е князь, а према нѣму Хоцесъ. До Хоцеса десно квягиня, а лѣво моя супруга, до княгинѣ сѣдио сам я, до мене Вуле, до Вула Якшић и пр. Съ друге стране до княза десно конзуловица, до нѣ млади княжевићи Миланъ и Махаилъ, а лѣво Митрополитъ, г. Ђфремъ, после далѣ Живановић, Кунибертъ и нѣгова супруга, Вуливица и т. д. свега око 24. персоне. Лазаревић, мой другъ, при овой вечери ние быо, премда Кунибертъ и нѣга споминѣ. Онъ јоштъ ние быо у Београду, но е то вече текъ прешао изъ Земуна, зато ние могао ни позванъ быти. Опоминѣм се, да се г. Вида Вулиница яко тежкала, како ће она за столъ сѣсти, гдѣ господаръ сѣди; и гледала да съ нѣгове стране сѣдне, како е неће гледати; ерѣ то е быо првѣй пут да су госпое съ господаромъ за столом сѣдиле. При вечери пиле су се здравице овим редом: Найпре устане конзулъ Хоцесъ да напие у княжево здравлѣ, но князь недопусти, веѣ узме чашу и напие у здравлѣ Краљице Енглезске, желећи да влада на благостояние свога народа, да престолъ свой одъ старых утврди, и да приятельство свое и Србѣи неодрече. За тим конзулу напие здравицу князу, желећи да Србѣи под кн. Милошем среѣна буде. Обреновића фамилия да влада, и да Србѣи независима постане. После тога истѣй конзулъ напие у здравлѣ цара Аустрийскогъ као приятеля и сусѣда србскогъ. За тимъ князь напие у Султаново здравлѣ; и после у конзулово здравлѣ. А наипосле конзулъ узевши чашу рекне: Сад ѣу да напием у здравлѣ онога, за кога е у почетку напили трабало, и коега Енглезска особито уважава, т. е. у здравлѣ цара Русскога Николая. За тимъ се после пило у здравлѣ княгинѣино, г. Ђфрема и пр. После вечере играле се разне игре, на кое е осим наведени гостию јоштъ више сазваных било, и самъ конзулъ играо е коло, за

коломъ играло се и даичъ, голопадъ, и котилъонъ. И текъ око 11. сатий смо се разишли. *)

То вече 27. Ян. као што самъ споменуо, дошао е Лазаревићъ другъ мой при законодавству, у Београдъ. И 1. Фебр. смо насъ двоица са конзулом Михановићемъ на княжески коли посѣте чинили, найпре кодъ Юсуфъ-Паше, гдѣ смо отлично примлѣни; свагдѣ намъ е стража са цѣлимъ отдѣлениемъ почестъ чинила; юштѣ на степенима смо дочекани. Пашу смо затекли при рисованю. Послужени смо были чибуком и кафомъ црномъ. Пытао насъ е за нашъ посао, кадѣ ћемо готови быти; какве законе мислимо узети и пр. Найпоследѣ примѣтио е да е све добро, но хоће ли се ти закони држати и извршавати. — За тимъ смо ишли князу, но онъ е већъ было легао после ручка, и после посѣтили смо княгиню.

2. Фебр. у Среду на сретение после цркве, као што е обичай было, идосмо Митрополиту, и князу. Я захвалимъ на колма, коя намъ е ючеръ за посѣте дао, и кажемъ да смо одъ везира лѣпо дочекани и то стоѣћи, дакле болѣ него што е енглезскій конзулъ Хоцесъ дочеканъ было. На кое кн. одговори, да е морао везиръ за оно преко носа добити. Кажемъ далѣ, да смо у повратку къ нѣму дошли были, али да се онъ было наслонио. Онъ на то насмѣявши се и рукама лице заклонивши рече: „Много васъ е было (овде е разумѣвао конзула Михановића, съ коимъ е было у размѣрици). После рече; да е добио писмо одъ *Вашченка* изъ Оршаве, у коме явля да ће по налогу свога Двора овамо доћи, да при нѣговомъ лицу за време буде; далѣ, да е одъ еднога

*) Овой вечери Хоцесовой дав и Кунибертъ особиту важность, само што по нешто као неточно и неистинито у нѣговомъ преповеданю по овоме исправити треба. Онъ говори у П. ч. стр. 428. овако: Le Colonel Hodges voulut célébrer sa promotion au grade de consul général, par un bal précédé d'un banquet, qu'il pria le prince d'honorer de sa présence lui laissant le choix des personnes qu'il désirait y inviter. Le prince accepta et envoya au colonel la liste de ceux qui devaient l'accompagner. Sur cette liste, outre celui de la princesse, et de ses deux enfants, figuraient les noms d'Éphrem et de sa famille, ainsi que de tous les fonctionnaires qui se trouvaient alors à Belgrade, y compris ceux qui passaient pour appartenir au parti de l'opposition, e les deux légistes hongrois, Hadzich et Lazarovich (Лазаревић ние было) qui travaillaient à la compilation du Code. Ce fut une des fêtes les plus splendides qu'on eut jamais vues en Serbie. — Говорећи о здравицама примѣчава Кунибертъ: „Il y a loin de ces toasts à ceux que Cyprien Robert dit portés au despotisme du prince par Hodges à qui il prête encore ces paroles: „Surtout point de lois; après le diable rien n'est plus funeste que les législateurs.“ — Стваръ е у томе: Кад смо изванъ вечере сѣдали у дворани, око княза, Митрополитъ, княгиня, я и конзулъ, онда после разног разговора, князь као у шали, као што е имао обичай шалити се, рекне: Никога се тако небоим као, пружаюћи прстъ на Митрополита, овога и ове, пруживши прстъ на княгиню, и овога, пруживши прстъ на мене, кое смо мы разумѣли, као цркве, жене и закона. А то е као што рекохъ было у смѣху и шали.

приятеля изъ Беча добио писмо, у коме овај явля, да се и еданъ одъ великаша изъ Беча овамо спрема. Нека, вели, небы л' еданъ и изъ Французске дошао.

Тай давъ пре подне позове енглескій конзулъ Хоџесъ Вучића на разговор. У томъ разговору, каже му, да се онъ страши за нѣга, да се неби какова несрећа догодила; ерѣ нѣга господаръ неможе овдѣ у Београду да трпи, говорећи, да му е Вучићъ заденуо ножъ у срдце, да неможе да еде нити да спава, да е онъ и г. Ђерема летосъ изъ Београда у Мехадію одвео и пр. И зато треба да онъ иде одавде; нека се покори господару, и да прими службу, какву му онъ да подъ г. Іованом, да одъ себе писмено да; да се ни у какву политику мѣшати неће. Вучићъ све то одбаци говорећи, да е онъ доста поднео труда, и да има заслуга за Србию и княза, да су Србљи очима своима гледали, како е онъ своіомъ сабљом Турке сѣкао и конѣмъ газио, и пиштолѣмъ био, да е онъ князу преко 20 година на услуги быо, и да му е и двапутъ животъ спасао: и зато да е заслужио баръ то, да може ондѣ сѣдити гдѣ хоће, нарочито у Београду, гдѣ толики люди живе, и Србљи и Турци, и Грци, и Бугари, и Нѣмци, и Чивути, па и да нѣму едномъ може ту мѣста быти. А што се тиче политике, да онъ незна ни шта е то, печели се или се еде, а камоли да съ нѣом посла има; нити онъ зна читати ни писати, па нити може што писмено давати. А што му пребацуе да е он и г. Ђерема летосъ одвео, то на себе неприма, зашто г. Ђеремъ ние дѣте, да се да водити, него е господаръ веѣй одъ нѣга и братъ княжескій, и зна што чини, и разуме да докъ е брата нѣгова, да е и онъ поредъ нѣга сиятеланъ, и другіе не. — Ако ли башъ господаръ што мысли, бои се или сумня о нѣму, то бы онъ отишао на нѣгова добра у Влашкой па бы тамо живио.

Тай истый данъ пытао е князь и Тенку (Стефановића), президента Совѣта, шта ће съ Ђеремомъ и Вучићемъ? И овај, каже, да е одговорио, да су то люди, коима треба задоста учинити и достоинствомъ и платомъ, оное као брату роѣномъ, а овоме као многозаслуженому човеку за Србию и за княза.

А међу тимъ трудио се князь и преко княгинѣ и Алексе Симића, да бы Вучића приволѣли, да тражи службу кою баяги онъ жели и иште. Найпосле оправляо га е господаръ у Фетислано да тамо буде врховный надзиратель ђумрука, и да се само нѣму односи, а пре тога обећавао му е 200 кеса новаца, да купую волове у Влашкой. Но Вучићъ све то одъ себе отисне, и остане у Београду.

Казао самъ како е мени преко Живановића предлагано устроение Совѣта, и како я оно одобрио нисамъ, но самъ проектъ и начертание за устроение Совѣта сачинио и предао. Садъ 2. Фебр. буде одъ княза нареѣна коммисія, ради устроения Совѣта, у којој смо были насъ двоица, Лазаръ Теодоровићъ, Цветко Раевићъ, Живановић и Радичевић. И тако мы узевши проектъ мой одъ 1. Ян. 1838. за основъ предумемо

одъ точке до точке посао ради устроения Совѣта. До 6. Фебр. буде ово свршено, и 8. Фебр. буде саобштено и читано князу одъ Живановића, Радичевића и Цвѣтка Раевића у присуству Алексе Симића. Князь е незадоволянь быо, и ни края недочекавши рекао е: „ма ни-самъ тако рекао, нећу, нећу, по сто пута нећу.“ И Живановићъ и Радичевићъ явише намъ како су са устроениемъ Совѣта прошли; но мы остаемо при нашемъ саставу. А Радичевићъ и Живановићъ одоше крпѣти по воли господара свога, 10. Фебр. донесоше намъ тако искрпѣнный свой оператъ, да покушаю небы ли се воля господарева испунити могла.

Међу тимъ дође гласъ, да се Вашченко 3. (15.) Фебр. кренуо изъ Оршаве и да е на путу; съ друге стране явио Миша Анастасиевићъ кои е отишао быо Петровиѣвићу у Ягодину, да и Турскій човекъ Решидъ бей иде и да е већъ у Софии.

10. Фебр. предъ вече дође Вашченко преко Панчева изъ Вишњице на прости коли у Београдъ. Одсѣде на пияци, и дойђе г. Ђереми, кола оправи съ момкомъ на полицию, да му ствари на квартиръ однесу. Кодъ г. Ђерема затече Вучића и конзула Аустрійскогъ Михановића, съ којима се поздрави, и ту се позабави. У разговорѣ размете рукама Вучићу горню халъину и опица око пояса, за којимъ е пиштоль быо, рекавши, вы сте се угоили и добро опасали. Квартиръ му е быо у Ичковой кући према цркви. Князь е тай данъ догодио се у Топчидеру, и кадъ е кући дошао запитао е Алексе Симића и Вула, есу ли погодили тишлера за врата на дворцу, а они му одговорише да нису, ербо су се забавили и они и госпоѣ са преправляньмъ квартира за Вашченка; а князь се на то ердито окрену, и опсова му отца.

Сутра данъ у ютру 11. Фебр. у Петакъ дошао е Вашченко князу у старый конакъ, гдѣ су и многи чиновници дочекали га. Онъ е поздравио княза овимъ говоромъ: По приказанию государа Императора и налогу министерства я имамъ дужность быти при вашей особи нѣко време, докле дужности звания мога изискивале буду. По том преда му два писма, едно, вели, касаюће се моего опредѣленія, а у другомъ дозволенъ Императора, да могу Княжевићи млади послати се у Русию ради воспитанія. После су чиновници одступили, и они су цѣло време оставили сами. Одавде отиде Вашченко княгини, и после посѣти конзула Аустрійскогъ Михановића, а за тимъ конзула енглезскогъ Хоѣеса. За тим отиде везиру у градъ гдѣ е са великомъ парадомъ дочекавъ. Избачено е 9 топова и солдати су предъ нѣга изишли.

Пре него е Вашченко къ везиру отишао, быо е Вучићъ кодъ нѣга, и са нѣм е говорио овако: Србљи се уздаю и надаю у Бога на у Руса, да ће их ослободити одъ овога зла. Ако ли Руси неће, Србљи су кадри были себе ослободити едва имаюћи свакій десетый пушку, одъ 50.000 Турака, они ће се моћи и одъ насилия и тиранства едного человека ослободити. Я самъ првый кои ћу мой животъ за народъ и за отечество жертвовати. На пытанъ Вучићево, коя е нѣгова намера,

казао е, да му сѣдимъ на плећима, и да видимъ, шта е извршено одъ обећаня Долгорукоме учинѣвыхъ. Вучићъ му рече: Но овдѣ е договоръ са енглезскимъ конзуломъ, да Васъ одправе одавде. На кое Вашченко: Я мыслимъ да овдѣ Енглезска ништа нема говорити, еръ су Руси трактате съ Турцима утврдили, и те крвлю залили. На то Вучићъ: Ако то они покушаю, мы нећемо дати чинити. Я живеть мой за то залажемъ, и ако бы одъ тога што было, я за 24 сата имамъ 5.000 людѣй. На кое Вашченко одговори: До тога неће стварь доћи. Я љу се за то бринути. Ако князь у Крагуевацъ, я љу за нѣмъ, ако у Београдъ, и я за нѣмъ, ако у Пожаревацъ, я љу тамо. — У исто време предаде Вучићу оловкомъ назначене точке, о којима жели извѣстиз имати; а те су были „1, Положеніе Сербіи, т. е. состояніе ея жителей по городамъ и округамъ. 2, Потребности и домогательства народа. 3, Состояніе правительственныхъ и судебныхъ мѣстъ. 4, Число жителей и раздѣленіе Сербіи. 5. Вообще все то что должно служить къ пользѣ и облегченію народа.“ И ово е Вучићъ предао Лази Теодоровићу и Алекси Симићу, да се постараю на нѣи извѣстіе спремити.

Тай истый данъ после подне дошао е къ мени Хоцесъ и Вучићъ на посѣту, те су имали дуга разговора ради споразумѣня међусобногъ; којима самъ я тоамачио.

12. Фебр. у Суботу после подне отишао е Вашченко князу, гдѣ е самъ подуже съ нѣмъ разговора имао. Онъ га е пытао, у колико е оно обећанъ кн. Долгорукомъ дано досадъ испунѣно, и по налогу захтѣвао, да се испуни. И за овимъ таки предъ вече дао е князь себи читати оно по моему проекту и начертанію одъ насъ сачинѣно Устроение Совѣта, кое пре ни у полакъ саслушати ние хотѣо, но е викао „нећу нећу и по сто пута нећу;“ и садъ е са свимъ одобрио: а за посао онай, што е Живановићу и Радичевићу наложио да по нѣговой воли раде, ни споменуо ние. И сутра данъ саобштио намъ е свое одобренѣ овога устроения Совѣта, и изяснио желю свою, да е радъ да *Уставъ* сачинимо о коему пре тога ни споменути ние смео, и самъ Совѣтъ, кадъ е то захтѣвао, было е зато наопако укоренъ. Ова промѣна приисати се мора налогу русскомъ и налогу Вашченковомъ; пошто е тако напрасно свое *нећу* у *хоћу* преобратио. Говорило се, да га е Вашченко у трипутъ пытао, да се изясни, хоће ли онъ покровительство Русіе или не да му категорично одговори. На кое е одговорио, *да хоће*. Ово пытанѣ може се сматрати као слѣдство поступака Хоцесовыхъ са княземъ Милошемъ.

13. Фебр. у Неделю были смо кодъ князя, да му желимо срећанъ путъ, пошто намърава сутра данъ одмазати у Крагуевацъ. Овъ се томъ приликомъ много хвалио, како е Вашченку юче вресао, како Русіе неће србскій грбъ на барякъ да признаду, ни наслѣдство князя и пр. и да онъ неће трпѣти да му се тко мѣша у нѣгову управу, да онъ нема ништа русскомъ оружию благодарити, и т. д. Али при свемъ томъ изяснио се, да одобрава проектъ нашъ о *Устроении Совѣта*, и

да жели да му и *Ушавъ* што скорије сачинимо. И ја самъ томъ приликомъ захтѣвао, да намъ све што е у томъ послу досадъ рађено, и што е одъ министарства русскогъ примѣчавано, саобшти; и онъ е то обећао учинити, говорећи, да *Живановићъ* ту остае, кои ће све то, што захтѣвамо, нама предати.

После тога отишли смо *Вашченку* да га поздравимо, и съ њимъ познајство учинимо. Онъ насъ е врло учтиво примио и мило му бы съ нама познати се. Разговарао се о нашемъ послу, и питао шта смо радили и шта садъ радимо. И пошто смо му казали шта е досадъ рађено, казао е да му е познато мнѣние мое о устроєнију Совѣта, и да му е са свимъ угодно, питајући, ели князь примио и одобрио? — на кое смо му одговорили, да се данасъ изяснио да прима и одобрава. Онъ е говорио, да е радъ знати, шта е испуњено одъ оныхъ обећања која су *Долгорукомъ* дата, и изяснио се, да нѣговъ Императоръ ништа друго нежели, но да буде миръ, спокойство, поредакъ и задовольство у народу. И пошто смо одговорили, да бы како ствари стое, тешко до данасъ мира было, да се народъ непита надеждомъ на Русію. Онъ се показао, да су му познати поступци енглезскога конзула, и при томъ изяснио се, да Русія има трактате и по тима трактатима има и уцлива на Србию. —

Тай данъ было е *Вашченко* кодъ княза на ручку, гдѣ е и нѣко-лико чиновника было. Были су и княжевићи; и пило се у здрављѣ цара *Николая* као покровителя Србије.

После подне было е кодъ мене конзулъ *Аустрійскій Михановићъ*, и пошто е чуо да смо кодъ *Вашченка* были, ние му сасвимъ то угодно было.

Тай данъ оправлѣнъ е *Сингел Ликогенъ* изъ Србије на *Аустрійску* страну сбогъ некихъ изступлѣния.

14. Фебр. у *Понедељникъ* отишао е князь изъ *Београда* у *Крагуевацъ*. Онъ се пре одлазка измирио съ *Вучићемъ*, и звао га е да съ њимъ иде у *Крагуевацъ* говорећи, да онъ то никако неможе гледати, да онъ тако удалѣнъ изъ буцака гледи, онъ, кои е толико радио и подносио съ њимъ заедно одъ почетка за Србию, а садъ странци да нѣга окружаваю, кои су тек юче дошли. Любио га е и грлио, и на-гонио *Вула* и остале да се съ њимъ любе, говорећи: „*Та Вучићъ е нашъ.*“ *Вучићъ* е држао да е князь то све чинио, сбогъ сумњъ и страха, не желећи га у *Београду* оставити, гдѣ е *Вашченко* ту. Но *Вучићъ* е захвалио, и извинио се да неможе съ њимъ ићи, пошто ни коня свогъ нема а и са здрављѣмъ нестои најболѣ. На кое му е князь казао, да иде и онъ у засѣдания поради сачињѣния устава и устроє-ния, гдѣ ће бити и г. *Ефремъ*, *Лаза Теодоровићъ*, *Цвѣтко Раєвићъ*, *Радичевићъ* и *Живановићъ*.

И тай истый данъ примисмо ја и *Лазаревићъ* одъ княза пиемо подъ 13. Фебр. Нр. 389. у коме намъ препоручуе, да би се постарали са ко-мисиономъ одређеномъ уставъ сачинити.

Истий данъ быо е Вапченко кодъ Хоцеса на вечери, куда смо и мы повзани были, али ишли нисмо.

Тай данъ быо е г. Ёфремъ, као председатель, а остали одређени членови коммисие, код мене, те имасмо разговора о предстојећем нашем послу, и одредисмо, да одма сутра 15. Фебр. у 9 сатій почнемо тога ради наша засѣдания.

* * *

Додашци къ споменима моѣга Дневника. (У.)

1. Кад смо мы Августа мѣсеца 1837. год. са Аврамомъ Петровиѣмъ, као што сам веѣ споменуо (св 5. стр. 131.) путовали изъ Београда у Крагуевацъ, наиђемо у путу око Ралъ на многа волуйска кола празна. Нѣка су стаяла кодъ механе; и я запитам те люде, одкуд иду; а они одговоре: Изъ Топчидера. Шта су тамо радили. Рекоше: Ишли смо да возимо господарско сѣно; али е од кише влажно, па нисмо могли, па нас оправисше кући. А шта имате зато плате? А они се сгледаше, па насмѣявши се рекоше: какве плате? То мы радимо од кулука. Па колико даѣте кулука на годину. А шта мы знамо; мы идемо кадъ се позовемо. — Кад затреба, а кметъ заиђе од куће до куће па наређуе. Е добро, али кад оддужите? То мы незнамо. Кад се зове кои, онъ мора ићи. А кад е издужио, то се незна.

2. У повратку изъ Крагуевца, дођемо првый данъ зарана у Жабаре; гдѣ насъ дочека Милутинъ Жабарацъ начальникъ окружнй. У разговору съ нѣмъ, запытам га да ли е далеко одавде Топола. Онъ ми одговори да ние. И кад му речем, да бы радо отишао тамо, да видим мѣсто Карађорђево и посѣтим гробъ нѣговъ, кад бы времена было. И кад ми рече, да бы могли до ноћи лако и отићи и доћи, одмах сѣднем я съ нѣмъ те отидем тамо. Мой другъ Лазаревиѣ остане међу тим у Жабарима, рекавши, да онъ неѣе, еръ незна, хоѣе ли то господару угодно быти, да се тамо иде. Попевши се на Опленацъ угледамо развалине бывшега каменого здания са убойним кулама, те приспѣвши предъ главну капию уиђемо у пространну авлию, преко коѣ прешавши дођемо къ цркви, гдѣ на десной страни женске препрате почиваю кости избавителя Србскогъ подъ мермерном простом плочом, са надписом Будући да е мало тамно было, а и плоча е сва искапана воском од свѣћа была, коѣ побожни християни и почитатели великого покойника као нѣкомъ светителю пале и на гробъ међу, тако сам морао се добро сагнути и клекнути докъ сам истий надпис преписао, кои сам я и другима доцниѣ саобштио, те е и печатанъ; и у ком су двѣ ствари знатне, што е назначено едно, да е одъ турецкого правительства убиенъ, а друго да нѣму има Србия првый духъ слободе благодарити. Док самъ я то преписивао, донде се изъ села све више и више людй око мене скупляло и стариих и млађих, кои су еданъ другога гуркаюћи запиткивали: Боже, ко ли е овай, што овамо доѣе,

те то пише; и чуо сам по некій гласъ гдѣ шапѣ: та неможе бити другій него башъ сынъ Караѣорѣев, а другій вели, та ест брате и паликъ на нѣга. Кад сам свршио, онда сам се поразговарао съ людма и о старым стварма као и о почетку устанка. За еднога постариѣга ондѣ рекоше ми: Ето овај е бую првый добошаръ Караѣорѣевъ; али ние имао добоша него е почео ударати у мерицу — Проставши овим предѣлом тамо и натрагъ извѣстио сам се о положаю мѣста, гора, потока и т. д. разпытао сам околности, и уочио сам како леже. Прегледао сам Опленец, на ком Топола лежи, и одкуд се рудвичке планине виде, а пре тога, бую сам у цркви Стефановой, у школи ниже цркве у долини видео сам село Божурню подъ вогом ниже Опленца, рѣку Кубршницу, Ясеницу и т. д. прешао сам доцниѣ преко малога мѣста кодъ Ясенице, и видео панъ и шипрагъ онога бреста, гдѣ е Караѣорѣе као дѣте свалио Турчина съ коня. Милутинъ Жабарацъ самъ ми е много приповѣдао; између осталогъ да е Караѣорѣе као шипарацъ у нѣговой кући одрастао, да е ту Новкове свинѣ чувао, да е онда Турчина убио изъ пиштоля кой е бую увезанъ конопчиѣм. Овај путъ и ово извѣстие послужило ми е доцниѣ за основъ идеѣ, којом сам „*првый прелазакъ*“ као епосъ у пѣсми написао, и друге године 1838. издао.

3. У Ђесень године 1837. после нашега одлазка изъ Крагуевца, и како е Кн. долгорукій у Крагуевцу бую, сѣдио е едном кн. Милошъ на дивавани конака свога, према коѣму види се крушка она разглашена, подъ којом и на којой су многи погинули, и коя се съ едне стране веѣ сушиати почела; па се на еданпутъ дигне виоръ, и на нѣгове очи сломие исту крушку до корена. Ово су многи сматрали као претъ судбине, коя князу Милошу предстои.

4. У повратку нашем изъ Крагуевца пеняли смо се на Авалу, да видимо Порчину кулу, гдѣ смо видели развалине одъ старых зидина. Было е слѣдѣй јоштъ одъ римскога времена; а приповѣдаю да е нѣкій Порча (вальда какавъ Porcius) ту становао, и управляо, и да е особито великій тѣлом а и снаге необичне бую, да е са свое куле на панчевачку страну топузомъ Дунавъ пребацао. Види се одъ цигалѣ знакъ гроба означенъ врло дугачкога, и казую да ту Порча лежи. Но то су само гатке и приповѣдке.

5. У то време кад е кн. Милошъ у почетку Јануара месеца 1838. дошао у Београдъ, издао е бую Тиролъ, кой е у кући г. Ђфрема заедно са супругом дѣцу учио, *Уранию* забавникъ за годину 1838. гдѣ сам и ја нѣке прилоге дао. Тиролъ е вальда за веѣу свою препоруку уметнуо у истый забавникъ нѣколико *ликова* кои су представляли кѣри г. Ђфрема са подписи србски имена нѣиных; и уза свакий тайликъ додана е была по една пѣсмица, кое е *Радишићъ* професоръ у похвалу нѣину, особито госпоѣице Анке, коя е у оно време младости и друженности свѣяла и сву куѣу оживљавала, одликујуѣи се приятности разговора и лѣпога дочека према свакоме, кой е прилику имао

у кућу г. Ђерема долазити, вѣшто сачинио. Кад е кн. Милошъ до-
шавши у Београдъ то чуо, и видио, тако се на то наљутио, да е пре-
ко Полицие купио те књиге, и што се затекло у Типографији, те е
све оне ликове изъ нѣх изсѣћи дао; чимъ е веће огорченъ проузро-
ковао како кодъ г. Ђерема тако и свию пријатеља нѣгове куће, међу
коима е нарочито и Аустрійскій конзулъ Михановићъ бую.

II

Из Талијанске књижевности.

1.

Данше Алигјери.

(Dante Alighieri), рођен 1265. у Флоренцији од Алигјера дельи Ал-
гјери и Белле а умро у Равени 1321, гдѣ се из отачаства своег са
говени непријатељских Гвелфа склонити морао, едан е од најславниѣх
талијанскихъ пѣсника. Њош као дѣте од 9 година заљуби се смртно у
лѣпу Вісе (Beatrice) de' Portinari, девојчицу од осам година, која се
престави у цвѣту свое младости. Смрт њѣна живо е Данта у срце
такнула, и тужећи за њом излио е чувства те свое жалости и любви
к њој у нарочитој књизи *vita nuova*, која личи на прави роман,
оплакавши сврху тога посебице прерау кончину њѣну прекрасним сти-
ховима. Али дѣло, кое Данту безсмртно име прибави, те е у исто
доба имало највећи уцлив на език талијански и на народно пѣсништво,
то е његова *божанствена комедија* (*la divina commedia*) спѣв,
кой ће док е свѣта и вѣка остати узор најсавршеніи поезіе уобште а
талијанске на посе. Ботку за ову дивну поему, писачу у најтежима
можда стиховима — *terzine* —, узео е Данте из VI. књиге Виргилі-
еве Енеиде, раздѣливши ю на три чести: *акао* (*l' inferno*), *чисти-
лиште* (*purgatorio*) и *рай* (*paradiso*), а сваку онет чест на 33 пѣ-
вања (*Canti*), окром прве пѣсме, која е као увод цѣлеме спѣву.

Као што су политички узроци побудили у прастара доба Омира да пѣ-
ва својм Грцима: слични готово узроци дадоше повод и Данту да сачини
свою божанствену комедију. Омир видећи Грчку у мале државице рас-
комадану, познаде да би им јача спољашња снага слободу ласно упро-
пастиги могла; зато представљајући у Илијди како су Троянци увѣк
падјачавали Грке, док се ови међ собом завађаху, а чим се сложише да
би Троянци узмицали и губили, доказао е тиме Грцима да им е по-
требна слога и единство. Подобна е невоља постојала и у Талијанској
за времена Дантова, гдѣ су се двѣ странке *гвелска* (*Guelfi*) и *гибе-
линска* (*Ghibellini*) немило инатиле и крвиле. Увиди Данте да е и та-
лијанским државама за своју сигурност и обстанак од преке пегребе да

се сложе; и ставе под барак еднога, кой би их од споляшнѣга и домаѣга непријателя браніо оружаном руком. Зато е предлагао Таліанцима да подигну монархию, а поглавар да њой буде едан од партае гибелинске, на кою е и сам спадао. Па у тој тежњи, немислећи на своју крайню сиротињу и што се као изгнанек по свѣту пребіао, ни на яке противнике Гвелфе, науми да силом своих рѣчи и снагом узвишенога ума своег горню родолюбиву намѣру постигне. На ту цѣль састави он поменути сиѣв, у ком живо представља найире *иак*ао, и у њѣму све оне издайнике и мале тиряне, кои люто мучише и кинѣише Италију; послѣ *пургаторіи*, за коим као да чезну и уздишу сви они, што снажно нескочише отачаству на помоћ; наипослѣ *рай*, у ком се наслађую вѣчнога блаженства добротвори и пријатељи Италије. То е политични садржай Дантове комедіе. Њом е пѣсник тражио да и нравствену цѣль постигне. Кроз рай хтѣо е да означи онај блажени живот, што га ужива мудрац, када размишља о добродѣтели и о стварима духовним, те огресе са себе лѣност и ковакве похотљиве жељѣ. А блаженство то постиже се по начелима пѣсника, пошто се душа од сваке нечисте мисли и осећања о чистоме царству разума и слободне вољѣ, што га Данте у виду Пургаторіа представља. Разум пак може тек онда е успѣхом надвладати страсти, ако им страхоту паклених мука живо пред очи стави.

Давни Данте овако сиѣву своје политичну и нравствену цѣль, требало е њош да му узлетом свога врлога генія даде дражест и разновидни садржай. Зато у бож. комедіи видимо пѣсника, гдѣ га жива машта њѣгова преноси у *иак*ао, из пакла у чистиштиште, из чистиштишта у рай, те на томе путу своје од еднога чуда наилази на друго веће и дивније чудо. Ту ти послужуе божанствена благодат, коју он назива *elemenza*, и просвѣћуюћа благодат (*grazia*); богословіе е предетвљѣно у облику лѣне Беатрице, а у виду Виргиліа нравствена филозофія, која спроводи пѣсника до рая земаљскога. Демони, анѣли и васколик свѣт креће се у чаробноме сиѣву томе. Па поред све те смѣсе од многостручних предмета, дивна е у њѣму простота и единство. У праой пѣсми представља Данте као да е у вѣкој мрачној шуми, незнајући на коју ће страну; хтѣо би да се уз едно дрво пенѣ, али га три звѣра отискују. На то укаже му се Виргиліе и поведе га другим путем; но он као да недржа вѣре у римскоме пѣвцу, и с тога му овај показа благодат божію. Ова видећи га у опасности, обраћа се зањ к просвѣћуюћој благодати, а ова опет к Беотрици т. е. богословію да му буде у помоћи. Тиме охрабрен пѣсник улуги се с Виргиліем, обилази све зачкољице пакла и сматра гнѣсности свакояких порока. У другој чести описуе свой пут у чистиштиште. Чистиштиште дѣли на три раздѣла; на подножје или висину планине, коју Луцифер узвиси пошто е пао біо; на седам кругова, што већи діел планине обузимлю, и на земаљски рай, кой се на самом врху налази. У сну однесе га благодат до пред чистиштиште, ту види нове казни за оне исте грѣхе и

цѣрохѣ, кои су већ у паклу казнѣни били, па се ондѣ кајањѣм чисте. На цѣлом томе путу по паклу и чистилишту, налази Данте особе из прастарога и новіега времена, и њихов порочан живот у кратко али снажним рѣчма описуе. Он се обраћа час к њима час вођи своме, да му рѣши нѣке сумњѣ о најважнијим задатцима людскога живота: како бива да од добра отца рађа се злочести син; зашто се люди муче да изберу себи станѣ на земљи, па се опет у избору том понајвише люто варају; како е то, да код Божијега *иредоиредѣлѣня* воля човѣчја остае ипак слободна; одкуд то, да под управом благога небесног промисла бавају единако зла, опачине и неваљалства на земљи и т. д. На гдѣкоя од тих питая одговара му Виргиліе и сѣнке грѣшника; но најглавнѣе и найузвишенѣе задатке рѣшава му тек Беатрица т. е. богословіе. Дошав Данте у земаљски рай, ступи у нѣку шуму, и край поточића спази жену коя пѣваше и цвѣће браше. Најпослѣ му се яви из далека Беатрица. Он угледа најпре седам свѣтняка. челяд у бѣло обучену, люде лѣилином накићене, четир чудновата звѣра, кола тріумфална, три богословске добродѣтели представлѣне као жене кое наоколо играше, а с лѣве стране четири добродѣтели нравствене скрлетом заодѣнуте. У то засину муња, я кад грмити поче све се заустави. Тад появи се мноштво свештеника благослѣвваюћи и цвѣће просиплюћи. Цѣло то величанствено позоріе указа се пѣснику пре но ће доћи Беатрица, коя га е проводити имала из рая земаљскога у небесни. С врха брега од чистилишта плаховито прелети пѣсник у небесни рай. Овай има десет небеса, а земля е непомична и средоточіе е васеленой. Он прелази нагло седам планета: мѣсец, Меркурия, Веверу, сунце, Марса, Јулитера и Сатурна; улази у осми круг, у коему гледа побѣдителя Христа, коега прате светители и Марія, па долази у девети, гдѣ се сји суштество божанствено. Ту пѣсник сматра лично (иностасно) саединѣнѣ людскога естества с божанством, и при овом престаде у нѣму у еданпут свака даля чезня. Беатрица сѣдећи на сѣйноме столу, гледа од туда Данта, осмѣхуе се, па се обраћа к извору свѣтлости вѣчне.

Споменули смо повише какова е била политична цѣль Дантеова при саставляню божанствене комедіе. Он е као ватрени родолюб тежю да помогне ядноме станю Италіе, я навластито отачества свога Флоренціе, и у той намѣри видимо га гдѣ Италіи гяѣвно пребацуе грѣхе и опачине нѣне; гдѣ яростно напада на непріятелѣ свое личне и отачества свога, а найвише на папе, за кое вели да су главни узрок невољи Италіе, и што е нравственост и вѣра искварена. Зато опаке те грѣшнике и издаице пѣсник наш ставля најрадѣе у дубоку яму пуну рупастога леда, на дно самога пакла, коег страшила и грдобе живим бояма рисуе. Од свію грозних позорія, коима діел тай бож. комедіе обилуе, представлѣна е најживлѣ смрт Уголина властелина пизанског (пакао, пѣс. XXXII. ст. 124—139 и пѣс. XXXIII. ст. 1—90). Племиѣ овай био е од старе породице della Gherardena, држао е страну

Гвелфа', и договоріо се біо с архієпископом Руђером degli Ubaldini да истѣра из Пизе свога синовца Нима од Галуре, кой Пизом біаше за- владао. Пошто му овај посао срећно испадне, походи се те исти град подчини својој власти. Но архієпископ због зависти, и што е с по- литичних узрока мрзіо на Уголина, побуни народ против нѣга, и с я- ким породицама коє су у стиху 50 напомнимю — Gualand, Sismond, Lan- franchi —, и с помоћу разярене свѣтине удари оружаном руком на Уголинову кућу, те обузрочивши га да е издао отачаство Флорен- тинцима и Лукесцима, ухвати га с два сина и два синовца, и поза- твора их у кулу на піаці degli Anziani. Па да би сви од глада по- скапали, заповеди да се баце ключеви од куле у рѣку Арно, и тако бѣдни Уголин заедно с дѣцом од најужасніє смрти умре. У оной па- кленој яметини, таман невольник глођаше главу крвника своєг Руђера, када приступив к нѣму Данте упита га тко е, и с коих е дѣла оних мука допавуо. На то уставши Уголин с грозовите трпезе, повѣда пѣс- нику люту кончину свою и дѣце своє. Опис е тай тако страховит и патетичан, да читателю у исто доба и косе на глави диже и сузе му на очи натѣрує. *)

По томе садржаю види се јасно многоврстна, пространа и дубока ученост даровитога пѣсника божанствене комедіє. Што се год за нѣ- гова времена знало и писало о филозофји (Paradis X. XII. I. 88 — IV. 49, XIX, 52), астрономји и физици (Inferno. XXXIV, 109; XIV, 97), о исторји и богословји, све то он извја и развја у дивноме своєм тво- ру: к томе свуда показує недосежну снагу у езику и штилу, те тако читателѣ не само пріятно но и врло поучно забавля. Особито е наука богословска из светога писма богато исцрпљна, и вѣшто но гдѣгдѣ (Purgatorio XVIII) и доста мрачно истолкована; ер се пѣсник држао у томе философскога схоластичкога система, кой е у оно време свуда, па и у богословію (Philosophia theologiae ancilla) пером владао, У кратко да речем, божанствена е комедія дѣло, коє вазда біаше и биће най- већа слава талијанскоме народу. Сав готово учени свѣт тако о нѣму мисли. Код овакога честитога спѣва, само би још желити било, да му е складанѣ гдѣгдѣ углађење, течніє и мекше; ер нерадо снесећи я- рам складова пѣсник сакати рѣчи, па често и нове рѣчи ствара а кад- кад и туђима се служи; и да се притом на нѣке фигуре и изразе больма обзирао, кои су доста пута простачки а и непристойни. Но то су голе ситнице, коє спроћу дивне лѣпоте цѣлога говора изчезаваю. Уз ово валя и то додати, да е високо осѣћанѣ пѣсника, и што снаж- ном крѣпошћу чисто у едном стиху изражава најтеже науке и понятіє, повод дало многима коментарима, кои и дан данашњи за лакше и болѣ разумѣванѣ Дантеова умотвора излазе на свѣт.

*) У књизи за овим слѣдую успоредо србски превод тога комада и тали- янски изворник.

Петрарка.

Друго е свѣтило талијанскога пѣснництва у XIV. столѣтію *Франческо Петрарка*. Родіо се 1304. у Аресто у Тосканској од отца Флорентинца, коєга заєдно с Дантом протѣраше из отачаства, а умро е у Арква' близу Падуе 1374. Противу свое вољѣ и наклоности, и само да отчеву желю испуни, учио се правдознанству у Монпельєру, затим у Болоньи; али природа га е пѣсником створила била. Зато 1326 повративши се у Авињон, тадашнѣ пребивалиште римских папа, гдѣ е нѣко време свое младости провео біо и каноником постао, лати се збиљски поезіе а уз поезію и других наука, особито краснорѣчія, филозофіе, исторіе и археологіе. Као прави Талијанац, немогаше да се неразжали видећи једно талијанско ставѣ отачаства своєг, па да му у томе помогне поче свойски радити дѣлом и словом. У тој тежњи видимо га гдѣ е єдне стране као рѣчити бесѣдник побуђує римскога цесара да е войском преко Алпа' дође у Италију, да истреби многе оне тиряне, кои су самосилѣм талијанске земљѣ до тога устрашили били, да их нико укорети не смѣде; а е друге опет преклињѣ Папе, да се с обала' Райве из Авињона поврате у Рим, те своим присуством да угасе пламен грађанским неслогама, што вѣчити град онда люто раздираху. Па макар да му првосвѣштеници римски біяху наклонѣни, нїе ни нѣи штедіо; но често износи на видѣло грдобе и пороке, кои су тада двор нѣихов на срамоту и штету цркви оскврњивали. Он е јавно по улицама говорио о любви и слози братској, и кад оно Cola di Renzo, поставши народним трибуном у Риму, устаде на градеке силеціе да им власт сломіе, хвалио е нарочитом прекрасном пѣсмом предузеће нѣгово. Али сва та патриотична настојња Петрарке на политичном пољу нису желѣним плодом уродила. Узрок е томе ласно погодити кад промислимо, да иста она зла, исте грађанске страсти и мржнѣ међу поединим градовима, коє су онда єдинству Италије пречиле и данас већином постое. *)

Много већи и сјајнији спомени дѣланија остави Петрарка у књижевности. На томе пољу он нїе само пѣсник, кой е лиром у руци и сузним очима проведє младост и старост своју код ногу или над гробом свое миле Лауре; он е и просвѣштени научан муж, кой се свойски трудіо и настојао о напредку свію струка умѣтности и науке у Италији; он е филозоф, писавши о најважнијима државним и нравственим предметима, као што су књиге: *dei rimedii dell' una e dell' altra fortuna, de vita solitaria, de contemptu mundi, dell' ignoranza d' se stesso*; он е историк — *delle cose memorabili* — и први талијански археолог, кой темельно познаваше јунаке и обичає грѣке древности па и отачаства своєг. Колико е пак велик као књижевник у ширем смислу, толико

*) Ово е писано г. 1855.

е опет већи и знатнији као пјесник. Он е отац талијанској лирици, и љубавне му пјесме могу се слободно мјрити с подобним производима првих изображених народа. Нећу овдѣ да говорим о силној но и платоничкој љубави Петрарке к Лаури, госпођи Аванђонској, којом му пјесме дишу, — идеја главна, искључива, која одушевљуе пјесника до самога гроба, — идеја с којом се никад не раставља, у коју е да тако речем збиена сва поезија, душа и живот његов; но само примјчавам, да нитко није болѣ што Петрарка описао различне страсти; нитко, оплакујући туђу судбину и тужећи се на своју, није јаче побудио симпатију и сажалѣњѣ; нитко у својим пјесмама није вѣштѣ саединио врлине и красоте грчких и латинских поета. Прочитајмо само његове *сонете* и *сесинне*, и наћићемо исту патетичну снагу, којом се Овидије, Тибул и Проперције одликују; приметимо гласовиту му пјесмарицу *il Canzoniere*, и увјерићемо се да му пјесме у љубкој дражестној простоти најлѣпшима Анакреоновим не уступају. Ово се навластито може рећи за оне што почињу срѣчима: *Chiare, fresche e dolci acque, e se 'l pensier che m'istrugge*. Врло су сладке и оне три пјесме о очима — *degli occhi* —, а пуна е духа Орацијевог и полета Пиндаровог горепоменути пјесма на Трибуна римског. Па ако Петрарка у својим пјесмама понавља и нагибѣ на једну исту тему, на љубав, тиху радост, жертву љубави, на састанак по смрти с Лауром, — ако е у томе обзиру и њѣко еднострано едѣнство у основној мисли; али ову пјесник препорађа из душе своје у савршеној пуноћи, краси ју разним бояма кити ју разнообразним звуцима, те е тога мислим да грѣше и Канту и Томазео када говоре да монотонија Петраркових пјесама најпослѣ досади читателю. Истина е пак да му пјесмарица и својих мана има ако ће и мале бити, као што су њѣке дреке и чудновасте метафоре, ситне антитезе и титранѣ с срѣчима.

(Продужиће се.)

III.

Прилози историски.

- 1, Павла Бакића поставља Фердинанд краљ за Деспота Рације
20. Септ. 1537.

Фердинанд Божјом милости Римскій, Унгарије, Бохемије Далмације, Кроације, Славоније и пр. краљ Инфантѣ Шпанскій, Архидукѣ Аустрије, Дукѣ Бургундије, и мархио Моравије, Грофѣ Тиролекскій и пр. предаемо спомену, и на знанѣ даемо, овим објављујући свима, којима надлежи.

Будући пристои свакоме најболѣмъ владателю, да у дѣли, о којима се ради трудом оных ползую се, коих е вѣрност и труд, разумъ вѣштина, прилѣжност и брижливость на многій начинъ позната, и тако нѣи за достойне нашавши и признавши, такове на вышній степен подигне и богатомъ користию е обдари, да бы они ради дужности найвѣрнѣе службѣ испуњавали, и у другима дух на подобна дѣла подизали; зато посматраюћи у себи не само нѣиспособнѣя, искренне вѣрности, найвѣе наклоности, и непрестанне постоянности, сѣйна свѣдочанства вѣрнаго нама любимого *Павла Бакића* нашего хусарскога капетана, кои е сваком приликом спрема свете кралѣвства нашего круне, и спрема насъ крозь много година у многимъ похвале достойнимъ, найвѣрнѣимъ службама и преданости владао се, и садъ у сваком часу свом силом своѣм и великом духа цѣлном, и вѣрности владати се непрестает, што ће и у напредак чинити моћи; него іошть уважаваюћи и нѣгову точность, и у военним стварма искусство, храбрость, бодрость и обозрительность, мы смо за дужность нашу држали, овога истога *Павла*, за кралѣвство наше речено и за нас тако добро заслуженога, достойном каковом честю и службом украсити. И тако смо добро промысливши, по собственем нагону, и извѣстном значію нашем истога *Павла Бакића* за правого и законного *Деспоша* кралѣвства нашего *Расцие* одредили, поставили, и утврдили, као што га садржаемо овога одређуемо, поставляемо и угврђуемо, наређуюћи, и овим нашим Едиктом кралѣвским опредѣляюћи, да одсадъ онъ свима и поединимъ честима, преимуществамъ, правама и слободама ползует се и такова ужива; коя Србскій Деспотъ (*Rascianorum Despotus*) уживати, и држати мора и може (*uti, frui, gaudere et potiri debet et potest*), свакояко по обичаю или по праву. И зато свима и поединима *Расци-янима* (Србима) у реченом кралѣвствѣ нашем, или иначе ма гдѣ они были, овим найстрожие налажемо, да реченога *Павла Бакића* за свога правого и законного *Деспоша*, на ову службу и достоинство од насъ поставленого с дужным почитанием любе, и покураваю му се, и у свему што е дозволено и честно, нѣму послушан буду; и у свему што у дужность нѣгову спада, нѣга вѣрно слушаю, и то извршую, нити иначе да чине. Свѣдочимо то овим писменым садржаем, и печатом нашимъ.

Дано у граду нашем Виени, дана 20. Септ. год. 1537. кралѣвства нашего Римскога године седме, осталих еданаисте.

(М. П.) *Фердинандъ* с. р.

По заповѣсти цес. кралѣв.

Освещеногъ величества

Ад. Каролус с. р.

2. *Мария Терезия и пр.*

Поштовани и пр. 9. Примѣтивши у Привилегии Диштрикта потис-
вогъ год. 1751. изданой, и чрез Васъ 23. Юния о. г. ради Милостивогъ
Нашег уписа у препису Нама поднесенной, да се у 9. Точки исте При-
вилегие то садржава, да ако бы ко одъ грчко несаединѣних без утѣ-
хе дѣце или сродника' умро, онда све нѣгово заоставше иманѣ цркви
да припадне, то пакъ збогъ милостиве Резолуције Наше приликом найно-
вие држаногъ народногъ конгреса у смислу закона' отечественых издане,
коя такове мѣстне безнаслѣдне заоставштине уобште одъ наслѣдия кле-
ра грчко-несаединѣнога изузима, постояти неможе; зато Мы съ овим
Вашим Господствама налажемо, да милостиву Резолуцію Нашу поради
таковых безнаслѣдных заоставштине' у време последнѣгъ народног кон-
греса издану и одавде потисскомъ Диштрикту своим начином до зна-
ня доставите, и тако наредите да се одсада девета та точка Приви-
легие наблюдавати има. У Виени 3. Септ. 1771. Мария Терезия с. р.
Фрид. графъ од Хацфельдъ и Глайхаимъ. На заповѣсть нѣговог ц. к.
Величества Фрид. одъ Мейдингеръ с. р.

О критиковању.

Ко већ досад није критиковао „Огледало Србско“? Пак како је
критиковано? — Понајприје ће нам требати, да дознамо, шта е то
„критика“? пак ће онда сваки читатељ дознати ласно, јесу ли изпале
критике те за руком или су се критикујући писателљи малко спо-
такли и сврнули с правога пута.

Критика је *историјска* и *философска*. По *историјској* се кри-
тици потражује: еда ли је истина све оно, што се казује и припо-
виједа, да се догађало негђе некад, и јели доиста све онако бивало.

Много је замашнији и пространији домашај *философске* критике.
Она обузима књижевност у свима струкама од постања најсилније кла-
сичности. обузима наравност (морал) и најнижу и највишу, дивљачке
обичајеве и најуглађеније; она обузима све уміештине и вјештачке по-
словце. Кад критика претреса књижевне послове, онда јој је стало да
дозна таки' кога се правца држао писатељ, и како му је посао иза-
шао за руком по истовѣтности у сталноме слијеђењу.

Кад претреса критика уміештине (художества) и вјештачке по-
словце, онда она свако парче прегледа, и цијени га по лѣпоти, по ва-
љаности а највише по мајсторском намишљају и како се слаже са и-
деалом и да не реве од њега.

А морална критика највише пази на добре и на зле, на лијепе и
на грдне наравне идеје по наміери и по діелу. Ова критика дође и у
цркву те гледа, шта се и тамо ради, прегледа све од најмањег до

наівећег и не остаје радо дужна ни похвалом ни укором. Нађе се она и у школи, те претресе и педагоге и педагогију, а недугује ни ђацима. Она није мрзовољаста ни осиона, само радо поправља и исправља, што јој се чини да је криво но не по злу постању своме, већ нехотице или хотимице учињено као неким немилим дометком. То јој ваља по критериуму (знаку од разликовања) разпознати шта је истинито, а шта је приеварно, колико се само може, јер не обзирући се ни на Стоике ни на Епикуреје, а ни на Скептике, већ само слиједећи трагом кантовим дознајемо, да истинитост јемчи и за себе и за све друго, кад јој човек дода првенство и не смеће је с ума.

Најглавнија је критика књижевничка, а рекао бих, да је и најстарија. Јер су Хомерове пијесме биле под критиком, чим су се сабиле у књигу, те су толико пута поправљене, а познаје се да су добијале кад и кад и дометака од познијих времена. Ова је критика ласно изгледа критику филологичну, која претреса језик уобште и по томе бива главнија од оне, што се бави са појединим ријечима и слововима. Она је показала старину и њезине списатеље (аукторе) од оних времена, и показала је ако је што покварено и преиначено исто онако, као и истоветност праву. Нађе честита критика све, што је доцније по времену измијењено у старих књижевника, и ласно разпозна чисто од нечиста и дометке и подметке на старим рукотворинама и киповима, што није остало од старих Мисираца ни Финицијана, ни од Грка ни Латина; но ово већ залази у археологију, и она томе суди.

Критика по нагађању или као од прилике није поуздана, јер ласно пребаци очи преко лица на наличје, те може застранити, и постати и лаж и своја руга, као луда пашквила.

Славних је било критика и у старо доба, као што је био Зенодом и Аристофанес и ђак му Аристарх. Но то су били граматичари, и тако су од њих и Римљани примили граматику са критиком скупа. Али се критика највише подигла и изоштрила у познија времена. Особито је изашла на добар глас у Германији у Јенским књижевним новинама (*Jenaische Literatur-Zeitung*) и у Халским летописима (*Hallische Jahrbücher*).

У нас је почетак књижевне критике био у Давидовићевим новинама на списатеља Милована Видаковића и на Вука Стефановића (потом Караџића). Но та је критика прешла и претворила се брзо у грдњу, да се тако разликовала од праве и честите критике, као што се разликује поливанска комедија и безобразан пајацлук од правога театра, који бива друга школа. Такову критику изопачи обично завист, мржња и пакост, а критици постану преварљиви опадачи, и насртљиви напастици безочничким начином боље од себе ружећи на свакоме месту и пред сваким по оној нашој пословици: „сіела руга украј пута, пак се сваком ругала, а њојзи свако.“

Наше би књижевне критике имале шта говорити о језику, о правопису и о предметима. Али се те ствари немогу тако критиковати,

да заболи списатеља до срца, и да га разљути, да се и он заборави, ко је! док се не претвори критика у јавну безобразну грдњу, те списатељева књижевна діела оставивши, њега се не лати, и не претресе му домаће послове по стокућанском обичају са дометцима пуно већим од праве истине. Ни карикатура (*charger*), што је у поезији у виштакочкој струци као бурлеска сатира, не заилази тако далеко, нити смије газити морала, да се н. п. сакатом од Бога човјеку наруга, или да га зато опада другоме свијету, да на њега мрзи или да му се подсмјеива. Велика је разлика измеђ оног, што је смијешно, и измеђ оног, што је заједљива пакост. Критика је збиљска, а карикатура је као и комика шаљива, али свака по својој намери поправља и исправља.

Шлеглове и Лахманове као и Гримове и Графове и Лесингове и Хауптове критике стоје у књижеству као класичка діела. Нижа класа прави карикатуре и писмене и словане и особито знатне и главне људе гађа и опомиње их, да се поправе у нечему. Карикатуре су биле јако забрањене, и ако су биле приличне до 1848 г. Но те године узеше мах, и окупише најприје Ламартина, Кавенјака, Људевита Бонапарту, Прудена и остале јунаке од оног бурног времена, и то је било добро оружје, те су се заварчиле силеције, и нијесу сміеле чинити унаточ, већ су се повијале по жељи народној и угађале су државноме напредку и ако им није од користи домаће било. Нијемци су били само присталице, тек се нешто почело по Бечкоме конгресу, особито се ударало на Наполеона.

Нархале изишла је најприје у Маинцу од Калиша; у томе је листу било доста оштроумна надказивања и смијешне шале, али су му биле јадне фигуре и илустрације. *Флигенде Блешер* од Брауна и Шнајдера са свим су бољи лист биле, јер су их бољи виштакци подпомагали, а и хумор их је снажио јачи. *Кашверле ии Фрак* и *Ајленшигел* као и *Лајхшкугел* и *Диселдорфер Монашцајшунген* били су најбољи листови од те врсте све, до год. 1848; али онда најђе бурни потоп на све, те и те листове обрну на своју руку, и претворише се у *Сашира* Франкфуртског, у *Шаанску Муху* (јоргованску смрдљивицу) из Дрезде, у *Лашерне* (фењер) Штутгартски, у *Нирнберски Трихшер* (лијевак), у *Рајхсбремзе* (обад) Липиски лист, и т. д. што су заборавиле биле, да су јавни листови, и да ће она бура стати, и да ће их тишије вријеме дочекати на свој суд и рећи им, да су претјерале своју ствар и да су се изопачиле и постале пашквиле, што саме себе каљају. Осим *Кладерашага* и *Пиимајера* престали су готово ти листови, и све због својих сопствених погрешака, почем прекораче своју међу и постану руге и неваљалштине.

Философско-књижевна критика је најглавнија, али није тако потребна у књижевном започетку, као кад се већ одреди граматично правило, и синтаксе по чистоти народнога језика *домаћега*. Онда је главан посао критички, да не да врдати ни самовољити списатељу, већ да га нагони у ред књижевни по књижевничкој дужности. Тако постане критика наука превртљиву или гријешком несталну списатељу,

обавијести га и покаже му незнање, што га заводи те застрани, да се и сам чуди своме књижевничком іаду, почем се поправи и упути како ваља.

Сваки се списатељ може и сам критиковати по времену. Кад му од почетка писању прођу само двије године, онда нека пореди оно што је из почетка радио са својим најновијим послом књижевним, пак ће видјети и сам велику разлику. Не велим да ће наћи граматичке разлике или у синтаксу, ако их је добро знао, јер то је правило непромијенито, али ће наћи барем разлике у реду, како су му текле мисли из главе, и како их је слагао, а и како се служио језиком својим. Све то расте и зри радећи по помњи тако брзо и снажно а да човјек и не осјети, већ се само чуди првашњем свом танком знању, а исто тако не да му се ни помислити, колико ће и како ће напредовати.

Кад критика дође до ствари, да је претреса, како је описана, онда ваља добро промотрити, је ли подобан онај критик, да о њојзи критично прозбори, и јели он кадар што боље о њојзи рећи, него што је списатељ издао на свијет. То се може познати одмах из почетка, како је почео, и жалостно је и помислити, да когођ критикује ствар књижевну, а да је није кадар боље описати. Истина је, да се понеки врабчић жутокљун и голушав угледа на матору тичарију, како лети по зраку и како се поносно шири и уздиже, пак се и сам полакоми, да се онако поноси, али чим се одвоји од гњијезда, одма лупи собом о земљу и разбије се, јер му је потежи напет трбушчић и тртица од главе, а крила су му гола пак тежка, те га не одржаше, да се не осакати. —

Тако је тако: на старијима стоји свијет, а остаје на млађима, и по њима бива бољи или гори, зато се ваља омлађини попаштити, да буде боља од својих старијих, да јој не црвени образ од млађег вијека.

Јоксим Новић Ош.

Сибињанин Јанко на Косову.

(Продужење.)

То тек рече, поклони се краљу, 210.
Остави га на свом пријестолу,
Пак изнесе заставу војничку,
Крстата је и освећена је,
Од свиле је провезена златом,
Улама је бисер и Ђинђува, 215
И од реса и од трепетљика,
Три су ките од златнога конца,
Средња пада по свом заставнику,
Копља јој је везић цјевераста

Углађено како облагало, 220.
Обшивено. гђе се држи руком,
Самуркожом ледена Сибира.
Побио је пред краљевим двором,
Под њу скупи одабрану војску,
Катаније више во пиешака, 225.
Казује се, тридесет хиљада
Да је било само пиешадије,
И педесет бјеше коњаника.
И више би саставио војске,

Али мисли, да је доста, Јанко, 230.
 Суди јунак по себи земљаке,
 Пак му и то голем рачун бива,
 Кад премисли балије какве су,
 Како сједе на коњма добрима,
 Ка' вилама да су набачени; 235.
 А угарска каква і' катанија!
 Ракао би, коњаник је сваки
 Израстао из коњица свога,
 Е из седла немиче се бојног,
 Дукат метне на седло пода се' 240.
 Пак га честит изгубити неће
 Изпод себе ваздан јашућ' трком.
 Краљ је своје говорио Јанку:
 „Купи Јанко и још више војске,
 „Та од вишка не ће бољет' глава. 245.
 „Ти полазиш да потражиш Турке
 „По Турџији њиној државини,
 „Гђе Турчину помоћ придолази
 „Одкуд хоће, и све му је своје,
 „Ти с' ни одкуд помоћи не надах, 250
 „Ван од једног Кастриотић' Ђорђа,
 „Договорно што сад с нама кани,
 „Турску силу да сад сломијемо.“
 Али нато одговори Јанко:
 „Не ћу, краљу мили господине! 255.
 „Више тамо потезати војске,
 „Е срамота велика би била,
 „Држат' Турке за добре јунаке,
 „На њих дићи превелику војску,
 „Да и они помишљају за се: 260.
 „Да су збиља неке и страшни.
 „Ако буде среће и удесбе,
 „Доста і' ово, и сувише војске;
 „Кад Бог не да среће на мејдану,
 „Угарију сву да дигнем листом, 265.
 „Не би ништа учинио, краљу“.
 Тако вели, а помисли Јанко:
 Има тамо крштена свијета,
 Што ће данас једва дочекати,
 Да уз њега устане на Турке, 270.
 Пак ће њему бити доста војске,
 И Анадол да прихвати с њоме,
 Некмол ове да истражи Турке,
 Да их затре и да потамани.
 Зовну Јанко нећака својега 275.
 По имену Секулу војводу,
 Што се сестрић турио на ујца,
 Те је јунак честит ка' и Јанко,
 Њега зовну, њему говораше:
 „О Секула мој мио нећаче! 280.
 „Пола ове дају теби војске.
 „Јер се могу, Богу јаком хвала!
 „Поуздати у те ка' и у се,

„Пак ти иди с војском Браничеву,
 „Тајом путуј, никоме не кажи 285.
 „Камо ћемо ни за се, ни за ме,
 „И Дунав преброди ми тајом,
 „Пута знадеш уз Мораву с војском,
 „Ја ћу отуд доћи попријеко,
 „На Мачви ћу пребродити Саву, 290.
 „Поприје ћеш доћи од менека
 „На Мораву до ушћа од Ибра;
 „Тамо нам је згода за рочиште,
 „Мој сестрићу, да се састанемо.
 „Но одовуд подаље је теби 295.
 „До Дунава изпод Смедерева,
 „И Језаву ваља ти обићи,
 „Ниже ушћа бродит' Моравскога;
 „А мени је поближе до Саве,
 „На Јарчини ниже Митровице 300.
 „Пребацићу у Србију војску.
 „Но ваља нам тако удесити,
 „Да у једно доба пријеђемо,
 „Нек се деспот Бранковић забуни,
 „Кад глас дође са двије му стране 305.
 „Да нам војске путују на Турке,
 „Да он гледа, како м' зета туку.“
 То му рече, пак рок углавише,
 Кад да броде преко воде с војском,
 Један другом да за корак знаде, 310.
 Пак одоше обадва пред краља,
 Да с' опросте, с Богом! да му кажу,
 И дворане да поведе Јанко,
 Што се силе по Будиму граду,
 И у пићу с' јуначе на Турке, 315.
 А ограђа ни видјели нису,
 Нити мртве на мејдану главе,
 Ни зачули јаук рањенику.
 Краљ је своје изпратио војске,
 А свештенство благосов им дало, 320.
 Те одоше како рече Јанко.
 Кад глас стиже Смедереву граду:
 Да су двије прејуриле војске
 Преко Саве и Дунава ладна,
 Ником ништа на жао не чине, 325.
 Што с ким годе, пак кад се погоде,
 Погођену намире цијену,
 И рахат су по деспотовани,
 Јера кажу да иду на Турке,
 Да освете и цара Лазара. 330.
 А да бију некрет и тамане,
 Што претече на море најуре,
 Нек прелазе, или нек се даве;
 Тој крајини Срби радујусе.
 Ни деспоту небијаше криво, 335.
 И он воли крсту нег сунету
 Воли Србско да с' поврати царство,

Ма Марије кћери невидіео,
 Нити сіео у царски пријестол.
 Деспот Ђурађ ваљан Србин біеше, 340.
 Нит зло мисли, нит га коме жели.
 Но Јерина деспотовица му,
 Што је земља Србија проклела
 Са покора и грдила њених,
 Воли зету Мурату султану 345.
 И Турџији нег' деспотовини,
 И нег' мужу и нег' роду своме.
 Ухода іоі на све стране біеше,
 Дознаваше шта ће да се ради,
 Да ће муке бити іоі по Турке, 350.
 Кад Хришћани устану уз Јанка,
 А придође отуд од запада
 Силан іунак Кастриотић Ђорђе.
 За зета се разкарила свога,
 Пак окупи господара Ђурђа, 355.
 Арбанасу да стане на пута,
 Да му не да преко земље поћи,
 Да с іунаком састане се Јанком.
 Свом деспоту она говораше:
 „Господару Смедеревче Ђурђу! 360.
 „Весела ти така Ђурђевина!
 „Кад је туђе данас газе војске
 „Без питања, и без знања твога!
 „Недај на се тако, господару!
 „Одби Јанка, не дај Скендербегу 365.
 „Преко земље да ти зета туче.
 „Ако Угри са Арбанасима
 „Сад потуку Мурата султана,
 „Обадва ће ударати на те,
 „Отети ти ту деспотовину, 370.
 „Измеђ себе подијелити је;
 „А ти кукај с јаловим деспотством
 „И без власти, и без доходака!
 „Нек се чуде и брукају људи
 „Шта неатан чиниш са немара. 385.
 „А зет султан ако сретан буде,
 „Те потуче оба душманина,
 „Ваљало би да и тебе пита,
 „Старијег те научи памети,
 „Што пропусти преко државине, 380.
 „Да душмани тако изубака
 „Закрајине, и удара на њ' га.
 „На двије ћеш ватре изгоріети,
 „Ако зету не помогнеш своме.“
 Чудила се госпођа Јерина, 385.
 Што господар ништа не говори;
 Нит іоі вели хоћу, нити не ћу
 Не вољи ти данас учинити,
 Ев' од Јанка књига допаде му,
 У књизи му іунак бесіedio: 390
 „Господару, Смедеревче Ђурђу!

„На жао сам теби учинио,
 „Што пријеђох преко земље твоје
 „Без питања и без допуштења.
 „Баш несмједох, право да тикажем, 395.
 „Јавити ти, да ми не закратиш
 „Ударити на зета твојега,
 „Што Хришћане гуши и тамани;
 „Жешће на крст нег на кугу мрзи.
 „А сад ти се молим, господару, 400.
 „Опрости ми, а и помози ми,
 „Да убијем нашега крвника,
 „Што све хоће да помухамеди,
 „И нестане наше віере свете,
 „Што спаситељ, изкупитељ благи 405.
 „Остави нам рад нашег спасења.
 „Та ти знадеш Турке невіернике
 „Патио си од њих и страдао;
 „Ето нема ни десет година,
 „Како сам те од њих одбранио. 410.
 „А ја мислим, іош ти је на уму,
 „Како ти је Пореч пострадао,
 „Острвица, пак и Раваница
 „Од Мурата од зета твојега,
 „Када си се био крунисао. 415.
 „Знаш кад ти се одметнуо народ,
 „Због Јерине због деспотовице,
 „Те мораде чак у Бар отићи,
 „Што ти један іош бијаше віеран;
 „Пак ни онде не оста на миру 420.
 „Од Турака, већ мораде поћи
 „У Дубровник да сачуваш главу.
 „Ни ту Мурат недаде ти мира,
 „Те си к нама у Будим дошао,
 „А остави роду Јеринину 425.
 „Ни аманет у том Дубровнику
 „Сву архиву и све Србско благо,
 „Од Немање течевину стару,
 „Како Србин више видіет' не ће.
 „За љубав ти четири сам пута 430.
 „Потукао Турке невіернике;
 „По тад нема ни година дана.
 „Тад Скендербег Кастриотић Ђорђе
 „Сдружио се са мнош на Турчина,
 „А ти си нас онда примирио 430.
 „Те му нисмо угасили свіјећу;
 „И Мурат је био обећао,
 „У Хришћане да дирати на ће,
 „Ни грабити туђега имања.
 „Но невіерник није свіеровоао, 440.
 „Моје краљу тужбе досадише
 „Од Бугарске и Македоније,
 „Како не ће никад Мурат с' миром,
 „Већ Хришћане сваки безакоњем
 „И двіјели, мучи и тамани. 445.

„Сад наумих ето господару,
 „Са јунаком Кастриотић Ђурђем
 „Тој срамоти краја учинити,
 „Хришћанлуку што образ поцрни.
 „Зао укор, грдна рана бива, 450.
 „Подати се муци без невоље;
 „А још жешће грде се јунаци,
 „Кад их коље неслога и мржња
 „По пакостной са зависти ћуди.
 „Сад до тебе стои господару, 455.
 „Да те куне крст, ја благосиља.
 „Знаду Турци, доста су им реди
 „Само Срби одржали душу,
 „На истини своју изгубили;
 „Пак како им захвалише Турци? 460.
 „Починише од кућа кућишта
 „А од села жалостна селишта,
 „Поробише, свијет таманише.
 „Треба л' Србу још чекати штогађ?
 „Та је књига ућутвала Ђурђа, 465.
 „Пак се јадан и сам себе стици,
 „Својој ништа не бесједи љуби,
 „И мрко је деспот погледује.
 „Хитроумна бијеше проклетница,
 „Познаваше добро господара: 470.
 „Да је мучан, кад се озлоједи,
 „Пак јој гњеван не слуша ријечи,
 „А може је и одбити ружно,
 „Да се стици за живота свога.
 „Јерина је свакојаке ћуди, 475.
 „Ка' година што мјестава бива.
 „Није луда, већ је превртљива
 „По користи по својој намети.
 „Деспота се прође и остави,
 „Да г' на своју преокреће руку, 480.
 „Већ је ситну књигу написала
 „Зету своме Мурату султану,
 „У књизи му 'вако говораше:
 „Мио зете, царе од Турџије!
 „Силни Угри ето иду на те, 585.
 „Пред њима су на гласу јунаци:
 „Војсковођа Сибињанин Јанко,
 „И сестрић му Секула војвода.
 „Од запада удариће на те
 „С Арбанијом Кастриотић Ђорђе. 490.
 „Сад двоуми нешто и Србија:
 „Би л' те била, ил' сједила с миром,
 „Да се јачем касније придружи.
 „Нешто ми је деспот врло гњеван,
 „Не смијем му рећи ни ријечи 495.
 „Ни лијепе, а некмоли ружне;
 „Оваког га још видјела нисам,
 „Ево има тридес'т и пет љета,
 „Од како се сретно састадосмо.

„Сад шта мисли, казати ти не знам. 500.
 „Но ухода сад ми ево каже,
 „Да је чуо од Облачић Рада,
 „Како рече неком доглавнику:
 „Да им ваља ударат' на Турке,
 „Потаманит', или протјерати 505.
 „Преко мора одкуд и дођоше
 „У Европу како харамиие.
 „Али зато деспот и не знаде,
 „Ја двоумим' да ће г' моћи Раде
 „Окренути, да удари на те. 510.
 „Бојати се ваља одметника,
 „За деспота што не ће да знаду,
 „Што по својој раде глави само;
 „На хиљаде могу ускочити,
 „А да нама нико и не каже, 515.
 „Као твојој веселој тастбини!
 „Пази добро а оштро се владај,
 „Да те злоба не превари туђа.
 „А ми ћемо како узможемо
 „Сгарати се да ти поможемо.“ 520.
 „Таку књигу Јерина написа
 „Милу зету Турскоме султану,
 „Што је скоро за срце ујео,
 „Два јој мила ослијепи сина,
 „Шуре своје Гргура и Стјена. 525.
 „Али деспот срдит и зловољан
 „И не пази шта Јерина ради,
 „Тек дозива Облачића Рада,
 „Пак господар њему говораше;
 „Вјерна слуго Облачићу Раде! 530.
 „Ево ми је књига доходила
 „Од јунака Сибињанин Јанка,
 „Деспот књигу проучио Раду.
 „Е знао је, да му вјеран бијеше,
 „Да би г' главом и замијенио; 535.
 „Кад прочита и књигу доврши,
 „Те је јунак докучио Раде,
 „Онда Ђурађ оде бесједити:
 „Јеси л' чуо ваљана јунака,
 „Нашег знајца од Сибиња Јанка! 540.
 „Куд га умље и срце јуначко
 „Преко дугог поведе евијета,
 „(Као силу Краљевића Марка)
 „Да потражи Хришћанске крвник
 „Да насилје, најцрњу неправду
 „Сад укине, и да се освети,
 „Што су њега преварали Турци,
 „Сад ће бити четири године,
 „Те код Варне са издаје страда.
 „Отуд Јанко, а одонуд Ђорђе, 550.
 „Наћи ће се Туре у запари,
 „Ако сложно ударе му само;
 „Биће кврке, биће муке тежје,

„Румелија биће му тијесна,
 „Поискаће море и галије 555.
 „Да убіегне у Азију само.
 „А шта велиш моја віерна слуго!
 „Да ти дадем неколико војске,
 „Нак да с треће ти удариш стране,
 „Шта би онда било од Турака? 560.
 „Би л' и један изниіео главе,
 „Анадола очима видіео?“
 Добро види Ђурађ Смедеревац,
 Велико би добро учинио,
 Помогао и Јанку и Ђурђу, 565.
 Помогао себи и Хришћанству,
 Ал' злоћудна Јерина опака
 О злу мисли, а све црње ради,
 Те деспоту добра посла квари.
 Мудра глава Облачић је Рада, 570.
 Знаде јунак за деспотовицу,
 Да Нурату воли него Ђурђу,
 Нак и рече своме господару:
 „Господару Смедеречве Ђурђу!
 „Ка' што треба, да је, Бог да', било, 575.
 „Діед ти Лазо не би погинуо
 „Ка' што треба да Бог данас даде,
 „Да нам буде, не би Србадија
 „По невољи тако љуто клела,
 „И вапила на деспотовицу, 580.
 „Да јој іаде, да јој муке горке
 „Сва небеса, и сав свијет знаде.
 „Сиротињска најтежа је клетва,
 „Не да мира кољену деветом,
 „Но госпођа за то и не мари. 585.
 „Воли Турцим' воли зету своме,
 „Него діеди, него Србадији.
 „Улаци су одіурили њени
 „По свој земљи по деспотовини
 „У Једрене два су отрчала, 590.
 „Један јуче тако изпред подне,
 „Други јуче око ручанице.
 „По земљи ће твоја воља поћи,
 „Ал' Турчину чисто њена само.
 „Све сам чуо очима гледао, 595.
 „Но како би била властна слуга,
 „Господару, стати на пут власти.
 „Тек ти кажем, деспотовица се
 „Већ изтіече, изађе преда те,
 „Сад како ћеш порећи ријечи, 600.
 „И госпођу у лаж утіерати?
 „Ти си деспот и господар властан,
 „Стид је јачи и срамота тежа,
 „За домаће кад запне поштење,
 „И од круне и силе војничке. 605.
 „Ја не смијем вама кметовати.“
 Видіе Ђурађ зло на дому своме,

Да му право говораше Раде;
 Пак је іадан сіетан невесео,
 На Јерину жао му бијаше, 610-
 Узмучи се шта ће и како ће,
 Док с' у њему мушко срце іави,
 И слави господарско умље,
 На Владоіа набрекну писара,
 Што Јерини десна рука біеше: 615.
 „Бре Владоіе весела ти мајка!
 „Боље, море, истину ми кажи!
 „Какве књиге ти Јерини писа,
 „Да растури по деспотовини,
 „И какве си писао султану, 620.
 „И печатом чијим обиљежи?
 „Од кога су да се знаде само!
 „Не врдај ми, већ ми право кажи
 „Јер ти може полетјети глава
 „Овог пута кад се и не надаш.“ 625.
 Владоіе се није каучио,
 Да му други ко заповиједа,
 Ван једине госпође Јерине.
 Она біеше и над господаром
 Самовољно и о својој глави, 630.
 Данас му се деспот нарогуши,
 По љутини, мисли, изопачи,
 Биће, суди, било пак и прошло,
 А боји се зле деспотолице,
 Да за тајну неосвети му се, 635.
 Јер никоме она неопрашта,
 И најмање кад јој когођ скриви.
 То іадника обезуми љуто,
 Те умало не изгуби главу,
 Кукавица шеврдати пође, 640.
 Да госпођи забашури тајне.
 Деспот Ђурађ озловиједи се,
 Викну силан на својега Рада:
 „Посиједи слугу невіерника!
 „Што м' на соли и хлебу издаје.“ 645.
 Маче Раде дугу палушину,
 Писар паде пред свог господара,
 Пола мртав од страха бијаше,
 Јар у Рада знаде шале не ма.
 Ни молит' се не могаше Ђурђу. 650
 Жалостив је деспот и милостив,
 Рече, мача, да поврати Раде,
 А Владоіу да истину каже.
 Раде мача у коре поврати,
 Но Владоіе не би у свијести, 655.
 Да послуша одмах господара;
 А страшивац кад се освијести,
 Оповидіе свеколике тајне:
 „Двадесет сам, господару, књига
 „Написао госпођи Јерини 660.
 „Све по твојој, рече ми, ријечке,

„У књизи сам 'вако написао:
 „Да војводе Србадији кажу,
 „Да је воља данас деспотова,
 „Да од дома нико не полази 665
 „Ни међ Угре у Јанкову војску
 „Ни оное Арбанасу Ђорђу,
 „И ни чијој да не даде војсци
 „Ни дочека ни добре ријечи.
 „Ко се сада тако не узлада, 670.
 „Непокорну изгубиће главу.
 „Двадес'т књига на двадесет страна
 „Отишло је јуче, господару.
 „Још сам двије књиге написао
 „Обадвије Турскоме султану; 675.
 „Пуница је зету говорила:
 „Како на њег Угри отидоше.
 „И како ће Арбанас придоћи,
 „Да га сатру на једном мејдану;
 „Но нек одмах похити на Јанка 680.
 „Са свом силом док му не придође
 „Кастриотић отуд од запада.
 „Још му каза како ј' наредила.
 „Србадија да сва сједи с миром,
 „И да ником дочека не даде. 685.
 „Ту је књигу јуче одправила,
 „А данас је већ другу за њоме;
 „У овој је другој говорила:
 „Како данас двоуми за тебе,
 „И бои се, да те како Јанко 685.
 „Не окрене уза се на војску,
 „Већ нек гледа, да Угре потуче,
 „Док се и ти премислио ни си,
 „Пак би од њег триста било чуда.
 „А печатом твојим господару, 695.
 „Свакој књизи дадох обиљежје,
 „Како рече госпођа Јерина:
 „Нек се знаде воља деспотова,
 „Србадија да јој не посумња.
 „Вишест' казат' не знам, господару.“ 700.
 Видіе Ђурађ, сам је свему кривац,
 Што је жени тако препустио
 Власт деспотску, те му деспотује
 Србадију, мјесто господара.
 Мука му је, сам се на се љути, 705.
 Деспотство се јадно и криво
 Њему чини, јер му се навали
 Као камен на срце и душу,
 Ка' отрован у једу је страшну,
 Себе криви, сам се себе стиди. 710.
 Те одклони од себе писара,
 А рече му: да с' поблизу нађе.
 Но не смије да погледа Рада,
 Е јунак му говораше често:
 Да је женска свака власт противна 715.

Те ни діца небоје се жена,
 Јер је тако од Бога постало;
 Пак не ваља, што деспотовици
 Повлађује, те господство квари,
 И изштети по сву земљу ружно. 720.
 Види јаде деспотове Раде,
 Жао му је Ђурђа господара,
 Што сад муку с добра мучи свога,
 И ломи се ка' у несвијести;
 Прегнућа му не ма ни јунаштва, 725.
 Да покори жену самовољу,
 Пријеваре порече јој грдне.
 Мисли Раде, вако да заблажи
 Тешке муке господару своме.
 Сажаливши пожалио га је, 730.
 Овако је њему бесједио:
 „Господару! ако ти је драго,
 „Уз Мораву да одма похитим
 „До Крушевца, до ушћа од Ибра,
 „Да ако ког пристигнем улака 735.
 „И књиге им поузимај кете,
 „А подигнем боље Србадију
 „До Косова и Косовце листом;
 „Да прискочим Секули и Јанку
 „Зараније у помоћ на Турке, 740.
 „Освијетлим ти образ на мејдану:
 „И оправдам віеру и поштење.“
 То је Ђурђу врло мило било,
 Рече Раду двије три ријечи:
 „Трчи сине, на добру си путу, 745.
 „Опошти нас, опрости нас стида!
 „Да не пуца покор по свијету,
 „Да Хришћанлук не куне ми душе,
 „На Србији не остане клетва.“
 Оде Раде из оних стопа 750.
 Три четири књиге похватао,
 По намери и по порукама,
 А пристиже два улака само,
 Те им узе књиге госпођине,
 А улаке господару врати, 755.
 Виче Раде Поморавље горње
 Да се диже на невіерне Турке.
 Тражи Раде од Сибиња Јанка
 И Секулу његова нећака,
 Ал' их Раде на Ибру не нађе, 760.
 Отишли су Угри на Косово,
 Видіе Раде на ушћу од Ибра,
 Остали су од окола знаци,
 Гдіено су се изчекале војске.
 И Раде је био саставио 765.
 До десетак хиљада војника,
 Што му брже дошли Поморавци,
 А нада се кад уз Ибар пође,
 И кад тамо у Косово дође.

Да ће бити двојном толико. 770.
 Те ће бити од Помоћи Јанку,
 И боја ће ласно учинити.
 Да је срећа ка' жеља јунака,
 Не би земље било без мејдана,
 Нит' би било на свијету мира; 775.
 Ал суђење по заповијести
 Божијој се влада и догађа;
 Ал не пази на жеље лудачке,
 Ни на воље што од Бога нису.
 Оде Раде, не промишља ружно' 780.
 Мисли, правда с његове је стране,
 Једва чека да дође до Јанка,
 Да потраже Хришћанске крвнике,
 Да с' ударе, да се огледају,
 Да се види ко је јунак прави, 785.
 И чие је господство и царство.
 Не зна човјек куд ће на што доћи,
 Док не лупи носом о сусрећу. —
 Султан Мурат кад поруку прими
 Од пунице од деспотовице, 790.
 С места викну великог везира
 По имену нашу Ибрахима,
 Те му каза, да им иде Јанко
 С Арбанасом Кастриотић Ђорђем,
 Из Европе кани да их крене, 795.
 И да краја учини им царству:
 „Већ сву силу ти подигни моју,
 „Да трчимо пред Јанка јунака,
 „Арбанаси док придошли ни су
 „Потући их лакше је побашка, 800.
 „Одклонити нанаст и биједу.
 „Заплашивши душмане остале.
 „Ташта ми је тако поручила,
 „Да ни тасту невіерујем моме,
 „Крст се може ласно премислити, 805.
 „И на сунет с Крстом завојштити..
 „Је л' ти, пашо, на окупу војска?“
 Везир му је право казивао:
 „Султан царе, на истоку сунце!
 „Сва је наша на окупу војска, 810.
 „С міста може одмах да ти пође
 „И повише од триста хиљада
 „А за двије-три ведіеле дана
 „Може стићи још двіеста хиљада
 „Све бегова, ага и спахија 815.
 „Од питомог Анадола твога
 „И од Шама, отуд 'преко мора,
 „Осим твоје силне Арапије,
 „Што западе за даљњем путем.
 „Не бриви се, не бој се Ђаура, 820.
 „Гђе би твојој сили одољели!
 „Не бројена у тебе је војска,
 „Сав Ђаурлук да се дигне на те,

„Ти би мога' ратовати с њиме
 „Непрекидно за живота твога, 825.
 „А да не знаш, да рата имаде,
 „Нит би ти се познало икако
 „На силноме благу ни на војсци;
 „А ђаура нестало би брзо,
 „Мејдан би их позобао листом.“ 830.
 Султану је сваком мила хвала,
 Те поносно паши говораше:
 „Ибрахима моја віерна слуго!
 „А ти дигни то триста хиљада,
 „На окупу што имаде војске, 835.
 „Колик' данас да с њом похитамо
 „Пред тог Јанка гђе га удесимо,
 „Да му ока отворит' не дамо;
 „Цак ћем' онда курву Скендербега
 „Потражити и по Арбанији.“ 840.
 Другчији су они Турци били,
 Него што су да ашњи мекушци;
 Тада су се силни отимали,
 Да војују и крв прољевају
 Све за віеру светца Мухамеда. 845.
 Чим баріаке од боја знамење
 Изнијеше, у земљу побіше,
 А телали јасно гласовито
 Повикаше, да се на бој спреме
 На ђауре уз падишу свога, 850.
 Тим се диже што је на оружје,
 И скупи се то триста хиљада,
 О свом хљебу и о трошку своје
 Прије, но би данас Стамболије
 Три хиљаде смајиле с' на благо. 855.
 Над војском су тридест паша равјо,
 Сваки води по десет хиљада;
 Над њима су три силна везира,
 Те на троје дијелише војску;
 Султан тури великог везира 860.
 Над свијема, да им господари;
 Још сам собом тек онако пође,
 Да сехири чудо и јунаштво,
 Што ће с Угрим да му чине Турци.
 Кад уреди, тад и диже војску, 865.
 Оде с њоме да потражи Јанка,
 И нађе га на разбоју старом,
 На Косову пољу крвавоме.
 Султан Мурат біеше бојник стари,
 Чим опази Сибињанин Јанка, 870.
 Тим и спази, да му ј' војска мала,
 Одмах кани да мејдан дијели,
 Те дозива мејданцију свога,
 Бугарина нашу Сулејмана,
 Неколико рече му ријечи: 875.
 „У тебе се могу поуздати,
 „Слуго моја на мејдан да пођеш,

„По іуначком нашем обичаіу
 „Да сазовеш од Сибиња Іанка,
 „Да т' изађе на меідан іуначки 880.
 „Да се таки и ударе воіске;

„Док іош помоћ непридође Іанку,
 „Да гледамо, да га разбијемо.
 „Е побашка Баури су тавки.“

(Свршиће се.)

V.

Погледъ на сабор и нашъ положай. (У.)

Съборъ или Сабор народный има свой постанак у најстариємъ пре-
 ђеисторійском времену. Потреба лежи у самой природи друштвенога
 склопа, и међусобнога живлѣня. Да се сви едномъ правилу покораваю,
 морали су се сви на то и сложити и сагласити; нити е могло бити
 емства у вољи еднога човека, нити е еданъ човекъ имао толико сва-
 ге око себе да свою волю свима за правило наметне. Тако е то и код
 Србаля од икона было. Састали су се сви у скупъ или на съборъ те
 су се разговарали и договарали, како и по чему да се владаю. На
 ови съборови водили су се разговори; одкуда е и сама рѣчь *събориши*
 прешла у езикъ мѣсто говорити или договарати се (*parlamentum par-*
lamentiren). Овакове сборова (састанке) имало е свако село, свако пле-
 ме, свако окружие, свака жупа па и савъ народъ. На такомъ събору
 е и царъ Душанъ свой законник издао. Овакове съборове Србскій народъ
 гдѣ е год, свагдѣ има и држи се тога обичая. Тако е у даяашньої
 кнежевини србской, тако е у Црной гори. Тай су истый обичай и
 Србљи прешавши са патриархом Арсениємъ Чарноевићемъ 1690. овамо
 пренели, и као што су имъ одъ цара Леополда првога сви обичаи
 оставлѣни невредими, и са привилегіяма емствовани, тако е и овай най-
 главниій обичай на съборови важне нѣх тичуће се ствари предузимати
 и свршивати остао невредимъ, по рѣчма: *Volumus, ut . . . eadem gens*
rasciana antiquis privilegiis . . . ejusque consuetudinibus imperturbate
frui valeat. — 20. Авг. 1691. Хоћемо, да — истый народ србскій
сшаре привилегіе . . . и своє обичає невредимо уживати може. Дакле
 таки у почетку емствовано им е право, да имъ и стария преимущетва,
 коя су Србљи пре год 1690. овдѣ уживали, и вѣхови обичаи, кои
 су наравно у оно време имали и силу закона, оставу невредими. Но
 ови обичаи нису были писани, дакле спрема државне власти были су
 неутврђени, неясни и неопредѣлѣни. Зато су по обстоятелствама под-
 ложни были разном толкованю. И како су кадъ на шире или на уж-
 же толковани, тако су повода давали и незадовольству.

Важнии послови народни предузимани су и рађени у саборима,
 кое е свагда сазивао патриарх или митрополитъ по потреби, за кое нити
 е искано дозволенѣ, нити е комесаръ шиланъ. Само за саборе или кон-
 гресе, на којима е избиран патриархъ или митрополитъ, искано е до-
 пуштенѣ, и шилани су комесари. Одъ времена Маріе Терезіе почели

су дотеривати саборе народне у неку форму, и давати им устројство, па и комесаре опредѣљивати.

Највећа е незгода нашега народа у овим земляма была, што одъ године 1690. нисмо имали опредѣљнога и одсуднога државоправнога положая. Съ њдне стране Дворъ царскій сматрао насъ е као свое, и одбиао е упливъ унгарске канцеларие, (као што графъ Фердинандъ Коловратъ, кои е првѣй президентъ иллирске (србске) дворске Депутацие быо, у своме представлѣню одъ 27. Авг. 1748. год. противъ унгарске канцеларие овима рѣчма се изражава: *daß illirische Nationalwesen sei kein provinciale hungaricum, sondern ein austriaco: politicum, und die illirische Nation selbst ein Patrimonium domus Austriacae und nicht regni Hungariae.*) съ друге пакъ стране круна унгарска по своме првашѣмъ територіалномъ праву присвојавала е народъ србскій и надъ њимъ врховна државна права себи. Изъ ове борбе произтекле су све наше незгоде и несреће, кое су насъ овдѣ сретале, и тиштале. Две силе и власти отимале су се о насъ, наравно не насъ ради, но свако себе ради, да се тимъ оснажи. И бадава ће сва наша усиљаваня быти, бадава сви труди, и напрезаня, све ће быти суетно, и неуспѣшно, докле се годъ овај чвор неразрешѣи и ова борба недигне, или у границе несведе, донде ћемо тумарати и на саборима и изван сабора као безъ главе, као што смо до данасъ доста тумарали.

У овой борби ми смо се еднако ломѣли, а никако тврда подножия, на коме бы о себи што радѣти могли, добиѣли нисмо. Ова е борба породѣла иллирску (србску) дворску депутацию у Бечу, иллирску дворску коммисию у Осеку; па наипосле и иллирску дворску канцеларию (5. Марта 1791) у Бечу, за Србске народне послове. Али то све како е изъ борбе речене произишло, тако е съ борбомъ истомъ и престало. А народъ и народни послови и били су и остали безъ права народнога заступничества.

После стогидишнѣ фактичне борбе између ове двѣ силе и власти наипосле на Диети унгарској чл. 27. 1791. учине међу собомъ неко примиріе и погоде се тако, да што се грађанско-политичнога положая тиче, припаднемо државној власти унгарској, и тамо се односимо, и уживамо права грађанска унгарска; што се пакъ тиче положая нашегъ црквено-народногъ, куда спадаю дѣла односећа се на цркву, манастире, клер, фундаціе, воспитаніе, школе, и тѣмъ подобна заведенія и установлѣнія, та су задржана у рукама Његовогъ Величества онако, као што е по привилегіјама одъ предака његовыхъ остало. Ово е у основу тако речено, а у самој ствари скоро е све остало по старомъ. Србъ премда е обећано, да ћемо мы заступани быти на Диети, и да ће на тай конацъ нашъ архиепископъ и епископи, имати столицу и гласъ у горној табли, опетъ то ни после нѣе опредѣљно; премда е у административномъ одношаю речено, да и наши способни люди участвую у управѣ кодъ найвишшихъ Дикастерія, опетъ будући да су они о способностима нашими судили, нису изъ нашихъ налазили способнихъ людей,

па смо се и тога лишавали. А тако смо прошли и у ономъ другомъ положаю црквено-народномъ, почемъ нити смо устройства правога имали за заступничество законодавно, нити за административно према монарху, коме е та полутина права нашихъ припала; текъ смо само знали, куда се обраћати имамо.

VI.

Погледъ на два Србска фонда. (У.)

1. Првый и najveћий фондъ Србскій есте тако званый *клирикальный или народный школскій фондъ*. Основанъ е одъ *Павла Ненадовића*, Архиепископа и Митрополита Србскогъ у Карловци, основательнымъ заводнымъ инструментомъ одъ 10. Августа 1749. и то на *школе Карловацке*. Овај фондъ подигнутъ е помоћю *сремске Диецезе*, гдѣ су осимъ Архиепископа и Митрополита, кои се обвезао прве године приложити 50 дук. съ тимъ да докъ е живъ сваке године по 10 дуката више додае, подписали се настоятели *сремски манастира*. Протопресвитери и свештеници съ обвезательствомъ на извѣстный годишный прилогъ.

За време живота *Павла Ненадовића* до године 1768. онъ е съ овимъ фондомъ неограничено руковао и располагао, подъ собственимъ именемъ. Но 1769. године кадъ е другій Митрополитъ т. е. *Георгиѣвичъ* наступио, буде тай фондъ оддѣленъ одъ иманя Митрополитовогъ, и ставленъ подъ особиту администрацію, наравно безплатну, гдѣ буду Митрополиту додана три лица као народни Ассистенты, кои су и после са Регуламентомъ и Деклараториумомъ и остали са особитомъ инструкциомъ, како да се манипуляция води. Између осталого ова су три Ассистента, еданъ одъ *клера*, другій одъ *войничкогъ реда*, а трећий одъ *грађанскогъ*, придана Митрополиту, по гласу § 8 и 9. Деклараториума имали у дужности, рачуне точно водити, и на развиђенъ подносити, у почетку *иллирской коммисии у Осѣку*, и одатле *иллирской Дворской Децушации у Бечу*, после пакъ, како су ове престале, *Славонской Генералкомманди* и *виновитичкомъ великомъ Жупану или Поджупану*.

У народномъ конгресу речено е было, да се овај фондъ осимъ Школа употреби и на издржанъ *удовица* и *сирочади свештеничкихъ военныхъ и осталихъ националиста*.

У овај фондъ осимъ споменутыхъ првобытныхъ прилога утицале су масе Архиепископа и Епископа и интеркаларни приходи по пропису у Деклараториуму назначеномъ, тако да е половина одъ заоставшегъ иманя епископа безъ тестаментъ умршихъ припала овоме фонду, а половина *народномъ негрикосновенномъ*, о коме ћемо мало ниже споменути. Много е овај фондъ умноженъ и тимъ, што е за цѣло време админис-

трация бесплатна была,*) те е све оно, што бы се на администрацию трошило, на умноженъ фонда служило.

Овай фондъ клирикальный износио е съ концем године 1863. 1.256314 ф. 91 $\frac{1}{10}$ а. в. и те године доносио е прихода 68711 ф. 62 к. а. в.

Расходъ на опредѣлѣне цѣли састаяо се те године 1863. у 8040 ф. 77 а. в. И тако остаяо чистый приплоть одъ 60670 ф. 85 кр. коимъ се умножило главно.

2. *Народный неприкосновенный фондъ.* Овай е фондъ постао 1769. год. после смрти Митрополита Павла Ненадовића, и опредѣлѣнъ е одъ конгреса 1769. год. на *добро народа* (in bonum nationis) Произишао е одъ Интеркаларногъ прихода Митрополитскогъ и одъ заоставше массе Павла Ненадовића Митрополита, као и одъ заоставших Митрополитскихъ драгоцѣнностей златныхъ и серебряныхъ проданихъ. Названъ е *неприкосновенный*, као што е донде и све архиепископата добро у инвентару налазеће се неприкосновено было, наравно у смотрению капитала, еръ се иначе небы могло употребити на добро народа, на што е опредѣлѣнъ.

У години 1776. овай фондъ нисъ вие више имао него 3138. ф. 53. кр. ср. а године 1790. кадъ е Митрополитъ Стратимировићъ примио, состояо се изъ 42577 ф. 2 кр. ср. Доцниѣ се умножавао одъ посмртина Митрополита и епископа и интеркаларныхъ прихода начинем у Деклараториуму прописаним, и одъ интереса.

Администрация бесплатна была е са овим фондом она иста као и са клирикальным или школским, и рачуни су еднако вођени и еднако предлагани.

Съ концем године 1863. састояо се овай неприкосновенный народный фондъ изъ 749.447 ф. 94 кр. а. в. и доносио е прихода годишнѣгъ те године 39.266 ф. 46 $\frac{5}{10}$ кр. а. в. — Расхода имао е те године 10.923 ф. 10 $\frac{5}{10}$ а. в. и тако чиста прихода за приплоть остало е 28.343 ф. 46 кр. а. в.

Прим. Обширно о овима фондовима ради књижица, кою е прилѣжно написао по Актама у Архиви Митрополитской у Карловци налазећима се г. *Милошъ Раићъ* Архиепископо-Митрополитскій Секретаръ. Ова се књижица већ у печатњи налази, и може се већ напредъ свакоме Србину, коме свое на срдцу лежи, особито препоручити.

*) Кадъ разсудимо, да администрация Школскогъ фонда у Пешти, кои самъ у себи текъ штогодъ преко петдесетъ хиљада има, и са свима другима фондовима, коима рукуе, текъ нешто преко сто хиљада форинтѣй прелази, преко 2500 ф. а. в. годишнѣ кошта, онда можемо лако израчунити, колико би се клирикальный и народный фондъ сманѣти морао, кадъ бы редовно администрация плаћана была.

VII.

Лише древности.

13. Гласъ суза'.

Три дана е Исаакъ у срдцу отца свога мртавъ быо, еръ е на четвѣртый данъ Богъ нѣга себи за жертву избрао. Бутаюћи ишао е Авраамъ къ Морию, и изъ дубоке туге пробуди га любкій гласъ дѣтета: „Где, отче мой, ево ватре и дрва', а гдѣ е ягнѣ за жертву?“ —

„Сине мой,“ рече Аврамъ, „Богъ е самъ себи ягнѣ изабрао за жертву!“ Тако су обоица ишла ѣутеѣи.

И када къ жертвишту доиѣоше, и жертвеникъ подигнутъ и све преправно стаяше, ухвати отаць сына свога, метне га на жертвеникъ и узме ножъ у десницу руку, на подиже очи свое къ небу. Дѣте е трило, ѣутало и съ плачнымъ очима погледало къ небу горе.

Нѣма суза у оку отчиномъ и дѣтинѣмъ проби облаке и допре къ срдцу Божиємъ са великомъ виномъ: „Аврааме!“ повиче анѣео Господанъ съ неба доле, „Аврааме, поштеди дѣте и неучини му ништа. Доста е!“

Радостанъ отаць поклонѣнога сына узе ту жертву натрагъ, и назва мѣсто то мѣсто страховите радости: „Іехова види!“ Онъ види нѣму сузу у оку страдалца, онъ види срдца яде, кои страшнее вичу, него што е сва вика.

Трогуба е молитва човека къ Богу, и една е силния одъ друге.

Молитва тихимъ гласомъ нѣму е заиста угодна, онъ ню чуе у дубльини срдца, и прима е са едва изговараюѣе устне.

Молитва нужде са великомъ виномъ пробия облаке, и гомила живу жеравицу на главу угнѣтателя.

Али одъ свега найяча е суза оставѣнога, кои се крѣпко Бога држи и умира. Она разбия врата и браве, и пробия къ срдцу Божиємъ, и привлачи око свевидеѣега доле.

14. Гробъ Рахильинъ

Када се Яковъ са светого мѣста повратио, на коме се нѣгда Богъ нѣму явио, почемъ онъ у младости своіой отворено небо видѣ, тада се срдце нѣгово преиспуни радости, еръ е Іехова садъ на ново свою свезу приятельства кодъ нѣга потврдио.

Али наскоро постиже га горка туга. Любавъ младости нѣгове, Рахила умре му при другомъ сыну своме, и када се душа одъ нѣ разстаяше, и она видѣ да умрети мора, скупѣ іоштъ последнѣ диханѣ, полюби дѣте, назове га „Бенониіомъ, сыномъ туге“ и умре.

И када доѣе предъ вѣчнога, заплака се и рече: „Испуни ми, о отче! прву молбу овдѣ предъ престоломъ твоимъ. Допусти да понѣкадъ іоштъ мое видимъ, одъ коих си ме раставио, да имъ у нѣховимъ страданияма помажемъ и нѣине сузе ублажавамъ.“

„Нека желя твоя у трипут' теби позволѣна буде,“ рече Богъ, „да ти дѣцу твою на земљи видишь, али сузе нѣхове ублажити неможешь.“

Првый путъ с'иђе се она, и найђе старога Якова гдѣ за своимъ двома синовма горко тугуе. Иосифова крвава халѣина лежала е покрай нѣга: „Мое сѣде власи,“ викаше онъ, „спуститѣ се у гробъ, съ тугом ѣу я къ мртвимати, ерѣ и Беноние ми се садъ одузе.“

Уздышући уз'иђе она опетъ на небо, на доцние и мужъ нѣнъ и сынови нѣзини као однуштени къ нѣой дойђоше, и они съ радости нѣой преповѣдаху, како се лѣпо сва нѣихова жалость у радость преобратила.

Она утре сузе, и по дугомъ времену с'иђе по другій путъ на гробъ свой. И ту видѣ, гдѣ дѣцу нѣзину тераю у напастъ, као што се стадо гони. Све опустошено найђе она, на ни гробъ нѣнъ неоста поштеђенъ. За вѣко време задржи се она на пустоме гробу, и дуго се чу на нѣму невидимо ечанъ.

Она с'иђе и трећій путъ доле, а око' Витлеема течаше крв' невини дѣце. Нѣхове матере плакаху, и на гробу своме плакала е Рахилѣ вичући: „Нейма, ах нейма их више.“ И дуго се чуло крозъ плачъ ечанъ: Нейма их више.

И када се повратила, рече їой преблагій Богъ: „Почивай садъ, кѣри моя, и немучи срдца твога више страданѣмъ дѣце твое. Путъ смртных води часть у дубраву гдѣ се само яуканъ чуе, часть опетъ како се дубрава савия, яукъ самый претвара се у славоспѣвъ. Повѣри мени дѣцу твою, дѣца твоя и моя су дѣца; срдце твое ние створено да судьбину земнородных носи и ублажава.

Успокоенъ духъ прекрасне Рахилѣ оста веѣ одсадъ у раю. Она е истина свакога новодошавшега пытала да чуе за навршену судьбу свою на земљи, али се више къ гробу своме неврати, на коме е ечанъ матернѣга срдца нѣзинога давно веѣ престало. Сломеникъ гробный ѣути, а Рахилѣ са дѣцомъ своіомъ ужива радость покоя вѣчнога.

15. Иосифъ и Зулика.

Када е жена Потифарева, прекрасна Зулика, Иосифа сченала и сва чувства нѣгова дражила, тада изиђе предъ очи духа младиѣва честитый образъ отца нѣгового.

„Имена браѣе твое,“ рече Яковъ, „сиятѣ се на дванаестъ камена' шти-та груднога, и у споменъ уићи ѣе у жилиште найсветиѣга предъ Іехову. И ты треба да съ нѣима уписанъ будешь; хоѣешь ли да ти се име утамави, и да се пастиремъ вѣроломне блуднице назовешь?“

И на махъ Иосифъ къ себи дойђе и изви се одъ нѣ. Срдце нѣгово оста крѣпко у сили своіой, нѣгове руке и мышце оснажише се. Златни снови дѣтинѣства нѣгова изиђоше му предъ очи.

И мѣсто єднога дойђоше два имена рода нѣгового на сѣйно каменъ предъ лице Іехове. Умирућій отацъ хваляше нѣга говорѣћи: „Цвѣтаю ѣа гра-на есте Іосифъ; онъ е синъ цвѣтоносице, коя на извору стои. Нѣгове младе гранчице избияю, и ди-жу се узъ стѣну горе — а то е награда нѣговомъ млаѣаномъ страху Божиємъ, и нѣговой неоскврѣнной чистоти.